

SLOVENYA, HIRVATİSTAN VE BOSNA-HERSEK DEVLETLERİNİN TANINMASINDA SİYASET VE HUKUKUN ETKİSİ

Ezeli AZARKAN*

ÖZ

Bu makalede Slovenya, Hırvatistan ve Bosna Hersek'in bağımsız devlet olma süreçleri ele alınmaktadır. Çalışmada uluslararası toplumun Yugoslavya krizi karşısındaki tutumu ve bu çatışmayı sona erdirmek için gösterdiği çabalar analiz edilecektir. Bu kapsamda, bir devletin tanınma koşullarının saptanması ile Yugoslavya'nın durumunun belirlenmesi amacıyla kurulan ad hoc komitesinin bu görevlerini ne şekilde yerine getirdiği de incelenecektir. Son olarak bu çalışmada, tanınmaya ilişkin yeni kuralların var olup olmadığı ve arabulucu komitenin tanınma politikasına ilişkin aldığı kararların ekonomik çıkarlara dayanıp dayanmadığı konuları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tanınma, Yugoslavya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna Hersek.

---

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-Mail: aezeli@dicle.edu.tr.
Makalenin Gönderim Tarihi : 09.12.2016.
Makalenin Kabul Tarihi : 19.12.2016.

EFFECT OF POLITICS AND LAW ON RECOGNITION OF SLOVENIA, CROATIA AND BOSNIA-HERZEGOVINA STATES

ABSTRACT

This article focuses on the process of recognition of Slovenia, Croatia and Bosnia-Herzegovina as independent states. The responses of the international community to the crisis in Yugoslavia and efforts in order to solve the conflict will be analyzed. In this context, determination of the conditions of recognition of any state and the ad hoc committee established to determine the situation of Yugoslavia in order to fulfill these duties will be examined. Finally, this study will examine the subjects that whether new rules of recognition exist and whether the decisions taken by the arbitrary on the recognition policy are based on economic interests.

Key Words: Recognition, Yugoslavia, Slovenia, Croatia, Bosnia-Herzegovina.

I. GİRİŞ

1980'li yılların sonları ile 1990'lı yılların başlarında Avrupa'da birçok değişim yaşandı. Uluslararası toplum bir yandan Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın birleşmesi ile Avrupa devletlerinin Avrupa Birliği (AB) çatısı altında toplanmalarına tanıklık ederken, diğer yandan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ile Yugoslavya'nın dağılıpına şahit oldu. Bu gelişmeler birçok sorununda ortaya çıkmasına neden oldu. Devletler uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk alanlarında meydana gelen sorunları çözmek, bunlara ilişkin yeni kurallar belirlemek amacıyla birçok konferans düzenlediler, birçok antlaşma imzaladılar. Tüm bu çabaların amacı Avrupa'da düzen ve barışın sağlanması amacıyla yeni ilkeler ve kuralların oluşturulmasıydı.

Bu çalışmanın amacı, 1990'lı yılların başlarında Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni devletlerin tanınma sürecinde yaşanan hukuki ve siyasi olayların Slovenya, Hırvatistan ve Bosna Hersek devletlerinin tanınmasına etkisini incelemektir.

II. ULUSLARARASI TOPLUMUN YUGOSLAVYA'NIN DAĞILIŞ SÜRECİNDEKİ TUTUMU

1991 yılında uluslararası toplum, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinin dağılmasına hazırlıksız yakalandı. Bu olay nedeniyle, uluslararası hukuk ve siyasal sistemin bazı temel kavramları sorgulanmaya başlandı. Ayrıca bu olay, bu kavramları test etme olanağını da ortaya çıkardı. Bu kavramlar; yeni devletlerin tanınması, egemenlik, self-determinasyon ve ayrılmadır. Bunun yanında, bu gelişme yeni oluşumların ortaya çıkması sorunu daha da karmaşık hale getirdi. Yugoslavya'nın dağılmasıyla meydana gelen olaylar eski Yugoslavya Cumhuriyetlerinin devlet olarak tanınmasını oldukça güçleştirmiştir. Eski Yugoslavya Devlet Başkanı J. B. Tito'nun ölümünden kısa bir süre sonra cumhuriyetler arasında çekişmeler ve eski düşmanlıklar hortlamaya başladı¹. Birden bire komşuluklar ve arkadaşlıklar düşmanlıklara dönüştü. Bu düşmanlıkları haklılaştırmak için farklı etnik köken ve dini özellikler kullanıldı. Politikacılar ülkedeki işsizlik, enflasyon ve ağır borç yükü gibi yapısal ve çözümü zor sorunlar ile milliyetçilik duygularını kullanarak suni sorunlar yarattılar. Ayrıca, politikacılar bu sorunları ve duyguları güç kazanmak için kullanmaya başladılar. Bu ortam suç oranlarının artmasına, yozlaşmaya ve çatışmaların başlamasına zemin hazırladı. Bu krizi çözme konusunda yavaş ve kararsız bir tutum izlemesine rağmen Avrupa Topluluğu (AT) hızlı bir şekilde bu sorunlarla ilgilenmesi için bir ad hoc komite kurdu. Sonuçta, Komite Eski Yugoslavya'nın hızlı bir şekilde dağılma sürecinde olduğunu tespit etti².

Hiç kimse Yugoslavya'nın parçalanmasıyla ortaya çıkan yeni devletlerin tanınmasının bu kadar karmaşık ve geniş etkiye sahip bir sorun olduğunu kavrayamamıştı. Kimine göre bu tanıma eylemi, Yugoslavya'da çıkabilecek acımasız çatışmaların durulmasını sağlayacak bir araçtı. Bazı Avrupalı devletler için ise yeni devletleri tanımak etik açıdan doğru bir karardı. Bu yöntem, sivil çatışmaları durduracak etkili

---

¹ Benett, Christopher (1995), *Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences*, New York University Press, New York, s. 77-80.

² Sioussiouras, Petros (2004), *The Process Of Recognition Of The Newly Independent States Of Former Yugoslavia By The European Community: The Case Of The Former Socialist Republic Of Macedonia*, *Journal of Political and Military Sociology*; Summer 2004; 32, 1, s. 7-8.

bir önlem olarak görülüyordu³. Ancak, tanıma işlemi de bu çatışmaların önüne geçemedi. Buna rağmen, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması beraberinde Bosna-Hersek, Makedonya ve Sırbistan-Karadağ devletlerinin tanınmasını getirdi. Daha sonra da Sırbistan-Karadağ'ın oluşturdukları devlet Sırbistan Cumhuriyeti ve Karadağ Cumhuriyeti olarak ikiye ayrıldı. Böylece, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana bir devlet çatısı altında yaşayan cumhuriyetlerin resmi tanınma işlemleri de tamamlanmış oldu.

AT'nin Yugoslavya krizine ilk müdahalesi 1991 yılının ilkbaharında Slovenya'da çatışmaların başlamasıyla oldu. AT Dışişleri Bakanlığı Troika'sı Belgrat'a bazı tekliflerle gitti⁴. Troika'nın teklifleri arasında Slovenya'nın bağımsızlığını geri alması ve taraflar arasında ateşkesin sağlanması vardı. 1991 Mayıs ayında Yugoslavya Federal Anayasası gereğince Başkanlık Konseyinde Başkan olması gereken Stipe Mesić Federal Konseyde yapılan seçimde başkanlığa seçilemedi. Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan ayrılma tehdidine karşın, Sırbistan ve Karadağ ile özerk otonom bölge olan Kosova ve Volvodina temsilcileri Mesić'in başkanlık oylamasında karşı oy kullandılar⁵.

İngiltere Başbakanı John Mayer Troika'nın asıl amacının Yugoslavya'nın birliğini korumak olduğunu belirtti. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Yugoslavya son büyükelçisi Warren Zimmerman da ABD'nin Yugoslavya birliğinin korunması yönünde bir dış politika izlediğini açıkladı⁶. AT de amaçlarının krize barışçıl araçlarla bir çözüm bulmak olduğunu açıkladı⁷. Avrupa Parlamentosu (AP)'nun 15 Mart 1991 tarihli kararında Yugoslavya'daki tüm insan haklarını koruyacak ve Yugoslavya devletinin devamını sağlayacak bir anayasanın yapılması çağrısı yapıldı. Kararda Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetler ve otonom bölgeler tanınmış, bu oluşumlara ulusal ve uluslararası sınırlar

³ Sioussiouras, The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia, s. 3-9.

⁴ Grant, The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution, Westpost Press, London, s. 152.

⁵ Raic, David (2002), Statehood and the Law of Self-Determination, Kluwer Law International, The Hague, s. 349.

⁶ Stojanovic, Sevozar (1995), The Destruction of Yugoslavia, Fordham International Law, 19 (2), s. 360.

⁷ Caplan, Richard (2002), Conditional Recognition as Instrument of Ethnic Conflict Regulation: the European Community and Yugoslavia, Nation and Nationalism, 8 (2), s. 159.

içinde demokratik ve barışçıl usullerle kendi siyasi geleceklerini serbestçe belirleyebilme hakkının verilmesi gerektiği belirtilmekteydi. Ayrıca, Kararda ordunun kamu düzenini korumak amacıyla yürüttüğü faaliyetlerde uyguladığı şiddet ve Kosova'daki Arnavutlara karşı yapılan insan hakları ihlalleri kınandı⁸. 1991 yılı Mart ayında, Yugoslavya'da şüphe ve güvensizliğin hâkim olduğu koşullar mevcuttu. Cumhuriyetler arasında krizin sona erdirilmesine ilişkin görüşmeler AT'nin arabulucu olarak görüşmelere katılana kadar bir ilerleme sağlanamadı.

Avrupa Parlamentosu'nun kararı, uluslararası meşru haklar hakkında karışıklıklar yarattı. 1974 Yugoslavya Anayasasında “insanlar / halklar” kendi dillerini kullanabilme bakımından açıkça serbest bırakılmışlardı. Bu yaklaşım Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık mücadelelerinin yasal temelleri olarak kullanıldı. Anayasada geçen “people” kelimesinin halklara self-determinasyon hakkını tanıdığı vurgulandı. AP'nin kararında, Yugoslavya'nın tanınmış ulusal ve uluslararası sınırları içinde bir bütün olarak kalması gerektiği konusunda haklı bir gerekçe sunulmadı. Eğer, gerçekte, Yugoslavya'nın bütünlüğünün korunması amaçlansaydı, temel görevi ülke bütünlüğü olan ve henüz ağır insan hakları ihlallerini gerçekleştirmemiş olan Yugoslavya ordusu kınanmazdı. Yugoslavya'daki krize ilişkin AT'nin tavrını belirleyen karardaki karışık mesajların Yugoslavya Cumhuriyetlerinin her birinin, uluslararası toplumun kendi siyasi amaçlarını desteklediği yönünde, imalı bir mesaj olarak algılamalarından başka bir yararı olmadı. Yugoslavya dağılma eşiğindeyken, bu gibi kararlar dağılma sürecinin hızlanmasına etkide bulunduğu söylenebilir.

AT'nin ilk başarısı 8 Temmuz 1991 tarihli Brioni Antlaşmasıydı⁹. Bu, kurumsal işbirliğinin ilk gerçek örneğiydi. Bazı Avrupalı liderler, Yugoslavya'daki krizin Topluluğun uluslararası askeri gücünü kullanması açısından iyi bir olanak sağladığını savunmaktaydılar. Brioni Antlaşması Slovenya'da ateşkesin sağlanması ve Slovenya ile Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanlarını üç ay ertelemeleri açısından başarılı

---

⁸ Weller, Marc (1992), The International Response to The Dissolution of The Socialist Federal Republic of Yugoslavia, American journal of International Law, 86(3), s. 587.

⁹ Mesic, Stipe (2004), Demise of Yugoslavia: A Political Memoir, Central European University Press, Budapest, 125-169.

sonuçlar sağladı¹⁰. Antlaşmanın uyuşmazlığın çözümü için başlangıç olduğu iddiasına karşın, Antlaşma, Slovenya'ya fiilen Yugoslavya'dan ayrılması ve Yugoslavya ordusuna da Hırvatistan ve Slovenya'da Sırpı belli bölgelerde toplaması olanaklarını sağladı¹¹.

Brioni Antlaşmasından kısa süre sonra Hırvatistan'da şiddet olayları arttı. Bu durumda, AT'nin sorunun çözümü ve taraflarının amaçlarının uzlaştırılması açısından yetersiz kaldığı ortaya çıktı. Brioni Antlaşmasında AT, Yugoslavya'da "yeni bir durumun" ortaya çıktığını kabul etti¹². Yeni durum, görüşmeler sürecine AT'nin daha etkin bir şekilde katılması ve Troika'nın da görüşmelere sunulmak üzere AT adına öneriler hazırlaması gerekliliğini ortaya çıkardı. AT hazırlanacak önerilerin Helsinki Son Senedi, Yeni Avrupa için Paris Şartı, insan haklarına saygı, azınlık haklarının korunması, BM Şartına uygun olarak halkların self-determinasyon hakları ve mevcut uluslararası hukuk kuralları gözetilerek hazırlanması gerektiğini belirtti. AT 28 Ağustos 1991 tarihli bildirisinde genel olarak şiddet kınanırken, özellikle Sırp paramiliter grupların yaptıkları şiddet eylemleri ve buna destek olan Yugoslavya ordu mensupları kınandı. Ayrıca, Bildiride Yugoslavya Federal Başkanına hitaben emri altındaki silahlı güçlerin yasadışı eylemlerine hemen son vermesi çağrısı yapıldı¹³.

Brioni Antlaşmasının olumlu sonuçlar vermesi AT'nin başarısından kaynaklanmıyordu. Antlaşmaya tarafların uymasının nedeni, Yugoslavya Ordusunun Slovenya'ya olan ilgisini kaybetmesi ve Milosevic'in Slovenya'yı büyük Sırbistan'ın bir parçası olarak görmemesi nedeniyle, burada ciddi bir mücadeleye girmekten kaçınmasıdır. Bu olumlu hava, AT'ce Yugoslavya'ya yapılmakta olan mali yardımın süreceği ve silah ambargosu konulacağını açıklamaları ile tersine döndü¹⁴. Konulan silah ambargosu, Yugoslav ordusunun diğer cumhuriyetlere saldırısını önleyemeyecekti. Çünkü ordunun elinde yeterli

---

¹⁰ Grant, *The Recognition of States*, s. 156, Silovic, Darco (2000), *The International Response to The Crisis in Yugoslavia, The Lessons of Yugoslavia*, Ed. Meta Spencer, Haworth Press, New York, s. 151, Stokes, Gale (2005), *Serbs in Croatia and Bosnia at the Outbreak of the Yugoslav Wars, Problems of Post-Communism*, 52(6), s. 13.

¹¹ Silovic, *The International Response to The Crisis in Yugoslavia*, s. 151.

¹² EC Bulletin, 1991 7/8, s. 107.

¹³ EC Bulletin, 1991, 10, s. 107

¹⁴ EC Bulletin, 1991 7/8, s. 107.

sayıda stoklanmış silah bulunmaktaydı. Bu gelişmeler, görüşmeler yapan liderler arasında umutsuzluk yarattı. Brioni Antlaşması Slovenya için bir başarıydı. Ayrıca, bu Antlaşma Slovenya ve Hırvatistan'ın uluslararası hukuk açısından de facto tanınma yolunu da açmıştı.

1995 yılında imzalanan Dayton Barış Antlaşmalarının kabulüne kadar geçen süreçte iki büyük konferans düzenlendi; Birinci Konferans AT'nin girişimle Eylül 1991 - Ağustos 1992 döneminde düzenlenen Yugoslavya Konferansı, ikinci konferans ise 1992 yılının Ağustos ayında başlayıp daha sonra devam eden Eski Yugoslavya Konferansıdır¹⁵. AT Yugoslavya özel temsilcisi Lord Peter Carrington, Yugoslavya'ya barış getirmek amacıyla düzenlenen ilk Konferansa başkan olarak atandı¹⁶. Konferansta Yugoslavya'da yaşayanlara barış getirmek amacıyla şu ilkelere uyulması gerektiği kabul edildi: Sınırlar kuvvet kullanılarak ve tek taraflı olarak değiştirilmemeli, Yugoslavya'da sahip olunan tüm haklar korunmalı ve bütün meşru istekler dikkate alınmalıdır¹⁷.

19 Eylül 1991 tarihinde AT'den yapılan açıklamada Yugoslavya'da meydana gelen gelişmeler "yeni durumlar ve yapılar" arz ettiğini, Yugoslavya Konferansında yapılacak görüşmelerin bu temelde olması gerektiğini ve AT'nin tarafların görüşmelerde iyi niyetlerini korumaları halinde, olumlu sonuçlar ortaya çıkarabileceği belirtildi¹⁸. Yugoslavya Konferansı Başkanı Lord Carrington görev süresi içinde iki önemli sorunla karşı karşıyaydı; bunlardan birincisi Yugoslavya'yı parçalamadan bağımsız bir devlet olarak bir arada tutmanın güçlüğü, ikincisi, sınırların karşılıklı antlaşma olmadan değiştirilemeyeceği ilkesiydi¹⁹.

6 Haziran 1991 tarihinde Lord Carrington'un taslak antlaşması Bosna ve Makedonya Başkanları İzzetbegoviç ile Gligorov planının

---

¹⁵ Ramcharan, B. G. (1997a), *The International Conference on The Former Yugoslavia, Official Papers, Vol. 1*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, s. 29-210. Stanic, Ana (2001), *Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia*, *European Journal of International Law*, 12 (4), s. 752.

¹⁶ Grant, *The Recognition of States*, s. 152

¹⁷ EPC Statement (1991), 3 September, *EC Bulletin* 63, s. 9-91.

¹⁸ Sioussiouras, *The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia*, s. 4.

¹⁹ Radan, Peter (2001), *The Break-up of Yugoslavia and International Law*, Routledge, London and Newyork, s. 173.

ilkeleri çerçevesinde hazırlandı. Taslak Antlaşma Yugoslavya'nın parçalanmaması yönünde atılan son adımdı. Taslakta, Yugoslavya Anayasasında “gevşek federasyon” modeli öneriliyordu. Buna göre, Sırbistan ve Karadağ Yugoslavya'nın temelini oluşturan cumhuriyetler, Bosna ve Makedonya yarı bağımsız cumhuriyetler, Hırvatistan ve Slovenya ise isterlerse özerk Cumhuriyetler olarak federasyon içinde kalabilmelerini veya bağımsız bir devlet olarak kurulacak Yugoslavya konfederasyonu içinde yer alabilmelerini sağlıyordu²⁰. Ancak, gelişen olaylar Slovenya ve Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan bağımsızlıklarını ilan etmelerini kaçınılmaz bir duruma getirdi. İki cumhuriyet de bağımsız devlet kurma konusunda oldukça kararlıydılar²¹.

Carrington planı genel para birimi, güvenlik ve dış politika gibi federal seviyedeki konularda işbirliği yapmaya devam eden bağımsız cumhuriyetlere daha geniş özerklikler vermeyi amaçlıyordu²². 18 Ekim 1991 tarihinde La Haye'deki konferansın ikinci oturumunda Lord Carrington egemenlik ve bağımsızlığın federal devlete bırakıldığı planını sundu. Carrington planında cumhuriyetlerin uluslararası toplum tarafından tanınmış bağımsız bir birim olarak yer alacağı, ulusal ve etnik grupların haklarının korunacağı ayrıntılı bir sistemi içeren kapsamlı bir program vardı. Plan, ulusal ve etnik gruplara nüfusunu çoğunluğunu oluşturduğu bölgelerde özel haklar tanımaktaydı, özellikle Hırvatistan'da bulunan Sırp nüfus örnek gösterilmişti. Sırbistan Cumhurbaşkanı Slobodan Milošević Planı, yetmiş yıldır varlığını sürdüren Yugoslavya devletini ortadan kaldıracak ve var olan anayasal kuralları askıya alacağı nedenleriyle kesin bir şekilde reddetti. Sadece Sırbistan, resmen, planın uygulanmasına karşı çıktı. Bu nedenle, Yugoslavya'nın normal egemen bir devlet gibi varlığını sürdürmesi olanağı da sona ermiş oldu. Bu durum, uyuşmazlığı çözmek için tanınmanın anahtar bir rol olduğuna inanan Almanya gibi devletlerin düşüncelerini güçlendirdi²³. Almanya, cumhuriyetlerin bağımsızlığının tanınmamasının yaşanan uyuşmazlık ve

---

²⁰ Sioussiouras, *The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia by The European Community*, s. 6.

²¹ Grant, *The Recognition of States*, s. 159.

²² Sioussiouras, *The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia by The European Community*, s. 6.

²³ Terrett, Steve (2000), *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, Ashgate Publishing, Aldershot and Burlington, s. 80.

çatışmaların daha da şiddetlenmesine neden olacağını, bunun da çatışmaların son erdirilmesi açısından gerekli olduğunu savunuyordu²⁴.

27 Ağustos 1991 tarihinde AT, Yugoslavya'ya ilişkin yapmış olduğu önerilerin başarısız olduğunu kabul etti. Bu nedenle AT, AGİT üst düzey görevlileri Komitesinin üçüncü olağanüstü toplantısında cumhuriyetler arası ayrılma konularının görüşülmesi amacıyla uluslararası yargıçlardan oluşan bir hakemlik komitesinin kurulması yönünde bir önerinin hazırlanması ve bu önerinin Barış Konferansında teklif edilmesini istedi²⁵. Aslında, sorunun hakemlik yöntemiyle çözülmesi konusu oldukça tartışmalıydı. Çünkü hakem komisyonu, önceki Federasyonun alacak ve borçlarının dağıtımıyla ilgili ekonomik anlaşmazlıkları çözmek için Slovenya tarafından önerilmişti²⁶.

Bu konuya ilişkin olarak devam eden Konferansta bir uzlaşma sağlandı. Buna göre Konferans çerçevesinde bir hakemlik komisyonun kurulmasına karar verildi. Yugoslavya'ya İlişkin Hakemlik Komisyonu (Badinter Komisyonu) yaptığı ilk açıklamasında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin dağılma sürecinde olduğunu, yeni kurumlar oluşturmak için cumhuriyetlerin birlikte hareket etmesi gerektiği belirtti²⁷. Bu açıklama, Yugoslavya'nın varlığının resmen sona erdiğini doğruladı²⁸.

Yugoslavya'daki gelişmelerin SSCB'nin dağılma süreciyle yakın bir ilintisi olduğu söylenebilir. Çünkü Boris Yeltsin liderliğiyle uluslararası ilişkilerde aktif bir aktör olarak yerini almadan önce, Rusya'nın ulusal hedeflerini belirlemesi zaman aldı. Almanya ve Avusturya Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarının tanınması için çabalıyorlardı. Bu devletlere göre, SSCB'nin dağılması Yugoslavya'da yeni bir düzenleme yapılmasını gerektirmiştir. Bundan dolayı Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığının tanınmaması için bir sebep kalmamıştı²⁹. Cumhuriyetleri tanımak için baskılar büyüyordu. İki

---

²⁴ Caplan, Conditional Recognition as Instrument of Ethnic Conflict Regulation: the European Community and Yugoslavia, s. 163-164.

²⁵ Grant, The Recognition of States, 153.

²⁶ Woodward, Susan (1995), Balkan Tragedy, Chaos and Dissolution after The Cold War, Brookings Institution, Washington, s. 176

²⁷ Caplan, Conditional Recognition as Instrument of Ethnic Conflict Regulation: the European Community and Yugoslavia, s. 162.

²⁸ Türk, Danilo (1993), Recognition of States: A Comment, European Journal of International Law, 43 (3), s. 69.

²⁹ Türk, Recognition of States: A Comment, s. 69.

cumhuriyetin tanınması, Almanya'nın Avrupa'daki yeni rolünün ve ulusal çıkarlarının belirlenmesi açısından önemliydi³⁰. Almanya ve Avusturya'nın ısrarlı tutumu AT'yi etkiledi. Bu nedenle AT, SSCB ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan yeni devletlerin AT tarafından tanınmasını sağlamak için birtakım yönergeler oluşturdu. AT tarafından yayınlanan "Sovyet Birliği ve Doğu Avrupa'daki Yeni Devletlerin Tanınması İçin Yönerge" adlı ilk bildiri yeni devletler tanınmadan önce bu devletlerin yerine getirmesi gerekli birtakım siyasi istekleri detaylı şekilde açıklamaktaydı. Bildiride yeni devletlerin Helsinki Son Senedi ile Paris Şartı'nda belirtilen ilkelere, özellikle de self-determinasyon ilkelerine, uyulması gerektiği belirtilmişti³¹. Ayrıca, Bildiride yeni devletlerin tanınması ve bu devletler ile AT arasında diplomatik ilişkilerin kurulabilmesi için yeni devletlerin demokrasiyi benimsemeleri, uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri yerine getirmeleri ve iyi niyetle barışçıl görüşmelere katılarak, bu sürecin gelişmesine katkı sağlamaları gerektiği vurgulanmıştı³². Yeni devletlerden BM Şartı, Helsinki Son Senedi ve Paris Şartında bulunan ilkelere, özellikle etnik ve ulusal gruplar ve azınlıkların haklarına, hukuka, demokrasiye ve insan haklarına saygı göstermeleri istenmekteydi. Ayrıca, Sınırların dokunulmazlığına uyulmalı ve bu sınırlarla ilgili değişikliklerin barışçıl araçlar kullanılarak ve antlaşmalarla yapılmalıydı. Bunlara ek olarak, Bildiride saldırgan politikalar izleyen yeni oluşumların devlet olarak tanınmayacağı belirtilmişti. Son olarak, yeni devletlerin nükleer silahların yaygınlaştırılmaması, silahsızlanmaya bağlılığı ve bölgesel güvenlik yükümlülüklerini yerine getirmeleri istenmekteydi³³.

AT, Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin tanınması için ayrı bir bildiri yayınladı. Bildiride AT'nin yeni bir devletin tanınması için ileri sürdüğü kriterleri 15 Ocak 1992 tarihine kadar yerine getirecek oluşumların devlet olarak tanınacağı belirtilmekteydi. Bu kapsamda,

---

³⁰ Türk, Recognition of States: A Comment, s. 69.

³¹ Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 81. Kingsbury, Benedict (1992), Claims by Non- State Grups in International Law, Cornell International Law Journal, 25 (3), s. 505.

³² Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 81.

³³ Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 81.

Slovenya ve Hırvatistan AT tarafından resmi olarak tanındı³⁴. Fakat Almanya, onların bağımsızlığını daha önce tanıdığını, ancak Komisyon tarafından başvurularının kabul edilmesinden sonra tanınmanın ilan edildiğini açıkladı. Bu durum, AT'nin birleşik bir Yugoslavya'nın devamını sağlaması yönündeki tutumunun değiştiğini ve diğer üyelerin de Almanya'ya benzer bir tutum almaya başladığını göstermiştir³⁵.

Ayrıca, Bildiride Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreterinin barış çabalarına destek verildiği belirtilmişti. Bildiride ikinci olarak, Carrington taslak Antlaşması'nda, özellikle, ikinci bölümdeki etnik ve ulusal grup ve azınlıkların insan haklarıyla ilgili ilkelerin kabulü istendi. Üçüncü olarak da; bildiri cumhuriyetlerden komşu ülkeler ile toprak uyuşmazlıklarının olmadığını, komşu ülkelere karşı toprak iddialarını ima eden düşmanca propagandalar yapmayacaklarını temin eden siyasi ve hukuki teminatları kabul etmelerini istedi³⁶.

Bildirinin kabul edilmesinden bir hafta sonra, tanınmak isteyen cumhuriyetlerin 23 Aralık 1991 tarihinden önce hakem komisyonuna tanınma için başvurularını göndermeleri tavsiye edildi. Komisyonun görevi başvuruları değerlendirmek ve cumhuriyetlerin, yönergelerin ve bildirinin gerekliliklerini yerine getirip getirmediği konusunda fikir belirtmekti. 16 Aralık 1991 tarihinde AT dış işleri bakanları tarafından yayınlanan iki bildiri Doğu Avrupa'da yeni ilan edilen devletlerin tanınması konusunda uluslararası ilişkilere önemli koşullar ekledi.

Hırvatistan ve Slovenya'nın 15 Ocak 1992 tarihinden önce tanındıklarının açıklanması üzerine, Lord Carrington tanınmanın erken olduğunu ve bu politikanın çatışmaları tırmandırmasına neden olacağını ileri sürerek görevinden istifa etti. Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması Bosna-Hersek ve Makedonya'yı ya bağımsızlık arayışlarına ya da Yugoslavya'nın içinde kalma riskine attı. Ayrıca, Bosna-Hersek ve Makedonya'yı Slovenya ve Hırvatistan'da meydana gelen çatışmalarla kıyaslanamayacak çatışmalara neden olan referanduma gitme seçeneğiyle baş başa kalmalarına neden oldu. 10 Mart 1992 tarihinde AT ve ABD bağımsızlıklarının tanınması için girişimde bulunan yeni devletlere ilişkin ortak bir bildiri yayınladılar. Bildiride, Slovenya ve Hırvatistan'ın

---

³⁴ Hile, Saski (1995), Mutual Recognition of Croatia and Serbia, European Journal of International Law, 6(4), s. 600.

³⁵ Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 81.

³⁶ EC Council Regulation (1992), 545/92:85.

bağımsızlıklarının yanı sıra, Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bağımsızlıklarının tanınması konusunda yeşil ışık yakıldı³⁷.

III. BADİNER KOMİSYONU

Hırvatistan'da kargaşa çıktığında, Avrupa Komisyonu kan dökülmesini önlemek için bir şeyler yapılması gerektiğini açıkladı³⁸. Bu paralelde, Avrupa Topluluğu Yugoslavya Konferansı (ATYK) toplandı. Bu Konferans sürecinde hakemlik kurumunun işletilmesine karar verildi. Sonradan bu hakemlik kurumu Badinter Komisyonu olarak adlandırılacaktır³⁹.

Avrupa Komisyonu, Yugoslavya'da karşılaşılan bu olağandışı durum için hakemlik sürecinin başlatılması için teşvikte bulunuyordu⁴⁰. Çatışan devletler arasındaki uyuşmazlıklara bakacak bir organın yokluğundan dolayı, AT ad hoc bir organın kurulmasını önerdi. Komisyonun yetki alanı açıkça belirlenmemişti. Komisyonun hukuk sorumlusu olan Allan Pellet bile komiteye verilen görevlerin açık bir şekilde belirlenmediğini söylemiştir⁴¹. 27 Ağustos AT bildiriyle Yugoslavya'da bir hakem komisyonu kurulduğu belirtilerek: "Topluluk ve üye devletler Hırvatistan'da gittikçe artan kanlı çatışmalar karşısında bir şey yapmadan duramaz. Ateşkesin ilan edilmesi ve sürdürülmesi konusunda anlaşmaya varılmalıdır. Topluluk ve üye devletler bir barış konferansı düzenlemeli ve hakemlik prosedürünü başlatmalıdırlar. Bu Barış Konferansında aşağıda belirtilenlere uyulmalıdır: (1)-Yugoslavya federal başkanının Konferansa katılması sağlanmalı, (2)-Başkanlık Konseyinde temsil edilen üye cumhuriyetlerin temsilcileri ve AT Komisyonu Konferansa katılmalı, (3)- İlgili taraflar uyuşmazlık konularını Hakemlik Komisyonuna iletmelidirler, (4)-Hakemlik Komisyonu, Federal Başkanlık Konseyi'nin oy birliği ile atadığı iki üye

---

³⁷ EPC Statement, 1992.

³⁸ EC Bulletin, 1991, 10, s. 115-116.

³⁹ Grant, The Recognition of States, 154. Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 120.

⁴⁰ Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 120.

⁴¹ Pellet Alain (1992), The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the Self-Determination of Peoples, European Journal of International Law, 3 (1), s. 178.

ile Topluluk ve üye devletlerinin atadığı üç üye olmak üzere beş üyeden oluşacaktır, (5)-Federal Başkanlık Konseyi'nin ataması gereken üyeler üzerinde fikir birliği sağlanmadığı takdirde, Topluluk tarafından atanmış üç üye diğer iki üyeyi seçecektir⁴².

ATYK'de karşıt görüşlü taraflar arasında uzlaştırıcı temel siyasi araç hakem komisyonu olacak ve bu çalışmada öncelikli hukuki organ olarak hakem komisyonunun verdiği kararlar uygulanacaktır. Bildiri oldukça geniş ve usule ilişkin özel düzenlemeleri içermemekteydi. Bildiri Komisyonun usulüne ilişkin bir öneri getirmediği gibi uzlaşmayı sağlayacak bir sistemi de içermiyordu.

Pellet, Komisyona ilişkin düzenlemelerin oldukça kısa ve öz olduğu, bu noktadan hareketle, bildiriye Komisyonun uygulayabileceği hukuki ve diğer önemli sorunlara ilişkin bir önerinin bulunmadığını belirtti. Ayrıca Komisyon, BM Uluslararası Hukuk Komisyonun hakemliğinin oluşturulması halinde izlenecek usule ilişkin şartları taşımamaktadır. Bu şartlara göre ilk önce uyuşmazlık tarafları belirlenecek, hakemlik usulü açık bir şekilde ifade edilecek, uyuşmazlık konusu ve uyuşmazlığın özel durumları tanımlanacak, mahkeme kurulacak, uygulanacak hukuk ve hakemlik organın işleyiş usulü, hakemliğin karar verme süreci, zaman sınırı ve kullanılacak diller belirlenecekti⁴³. Oysaki bildiriye sadece hakemlik organının oluşumu ve zaman sınırı belirtilmişti. Bildiriye, Hakemlik Komisyonu üyeliğine AT üyesi devletlerin anayasa mahkemesi başkanlarından üçünün atanmasıyla oluşabileceği yer almaktaydı. AT Hakemlik Komisyonu üyeliğine Fransa Anayasa Konseyi Başkanı Robert Badinter, Alman Anayasa Mahkemesi Başkanı Roman Hertzog, İtalyan Anayasa Mahkemesi Başkanı Aldo Cora Saniti, Belçika Hakemlik Mahkemesi hâkimlerinden Irene Petry ve İspanya Anayasa Mahkemesi hâkimlerinden Francisco Tomas y Valiente atandı⁴⁴. Komisyon ilk olarak 11 Eylül 1991 tarihinde Paris'te toplandı. Robert Badinter Komisyon başkanı seçildi⁴⁵.

---

⁴² Hill, Christopher (2000), *European Foreign Policy: Key Documents*, Routledge, London, s. 363.

⁴³ Pellet Alain (1992), *The Opinions of the Badinter Arbitration Committee*, s. 331.

⁴⁴ Grant, *The Recognition of States*, 154.

⁴⁵ Terrett, *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, s. 125.

20 Kasım 1991 tarihinde hakem komitesi Lord Carrington'dan bir mektup aldı. Lord Carrington'un mektubu şunları içeriyordu: "Kendimizi büyük bir hukuki sorunla karşı karşıya bulduk. Sırbistan bağımsızlığını ilan eden veya edecek olan diğer cumhuriyetlerin Yugoslavya'dan ayrılacağını düşünüyor. Buna karşın diğer cumhuriyetler sorunun Yugoslavya'dan ayrılma sorunun olmadığını, asıl sorunun bundan sonra nasıl bir birlikteliğin oluşturulacağı sorunu olduğunu belirtmektedirler. Onlar altı cumhuriyetin Yugoslavya'nın ardıl devletleri olduklarını ve bunlardan hiçbirinin kendisini Yugoslavya'nın devamı olarak kabul etmediklerini düşünüyor. Hakem komitesinin konuyla ilgili tavsiye ve görüşlerini bildirmesini istemekteyim"⁴⁶.

Lord Carrington'un mektubunu aldıktan sonra dokuz gün sonra Komisyon 29 Kasım 1991 tarihinde Yugoslavya'ya ilişkin düşüncelerini içeren 1 numaralı bildirisini yayınladı⁴⁷. Pellet, Komisyon'un neden bu kadar yavaş davrandığı sorusunu yöneltti. O, Sırbistan'ın ATYK Başkanına riayet edip etmeyeceğine ilişkin Lord Carrington'un ilk sorusunun yanıtlanmasını istedi. Pellet, uluslararası hukuk ya da anayasa hukukunun uygulanıp uygulanamayacağına karar vermek gerektiğini, fakat kararın arkasındaki asıl nedenin hukuki olmaktan çok siyasi etmenlerden etkilendiğinin ileri sürülebileceğini iddia etti. Uluslararası toplum, Yugoslavya'nın dağılması tamamlanmadan Komisyonun bir karar almamasını istedi. Uluslararası toplumdaki genel kanı, bu süreç tamamlandıktan sonra, uluslararası toplumun Yugoslavya'ya ilişkin kararın alınmasına müdahale etmesi gerektiği ve gerekirse yeni devletlerin tanınabileceği yönündeydi.

Komisyon, Yugoslavya'nın bölünmesi ve yeni devletlerin ortaya çıkmasının görüşmeleri etkileyeceğini açıkladı. Eğer Komisyon Sırbistan'ın Yugoslavya'nın dağılma sürecine ilişkin düşüncelerini desteklerse, o zaman, Komisyon Miloseviç'in büyük Sırbistan'ı kurması halinde uluslararası toplumun bunu tanıyacağına Sırbistan'ı ikna edebilirdi. Eğer komisyon aksine, Yugoslavya'nın dağılmasını haklı bulursa, bölgede özellikle Bosna – Hersek ve Makedonya'da çatışmaları alevlenebilir. Lord Carrington'a göre eğer anlaşma sağlanamazsa,

---

⁴⁶ Sioussiouras, *The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia by The European Community*, s. 6.

⁴⁷ Sioussiouras, *The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia by The European Community*, s. 6.

bağımsız olan cumhuriyetlerin tanınması ilerde Balkanlar'da çatışmaların tekrar ortaya çıkmasına yol açabilir⁴⁸.

Yugoslavya'nın durumu değerlendirildiğinde, Komisyon Yugoslavya'nın hukuki olarak varlığını korumasına rağmen, Yugoslavya'yı oluşturan bazı cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını ilana istekli olduğunu gördü. Slovenya'da ve Hırvatistan'da referandum yapıldı. Bu referandumda halk, bağımsızlık yönünde oy kullandı. Bosna-Hersek Parlamentosu da bağımsızlık yönünde karar aldı.

Komisyonun önemli bir bulgusu da federal yapıyı oluşturan temel kurumlarla ilgiliydi. Bu kurumlardan olan federal başkanlık, federal başkanlık konseyi, cumhuriyetler ve özerk bölgeler konseyi, federal yürütme konseyi, anayasa mahkemesi ve federal ordunun artık federal devlete bağlılıkları azalmış veya yok olmuştur⁴⁹. Çatışmaların yayılması ve binlerce insanın yaşamına mal olmasına rağmen, çatışma tarafları BM ve AT gözetiminde ateşkesin sağlanması konusunda isteksiz davrandılar. Yugoslavya'nın dağılması artık kaçınılmaz hale gelmişti. Cumhuriyetler, uluslararası hukukun uyulması gereken zorunlu kuralları, özellikle azınlık hakları ve insan haklarının tanınması konusundaki sorunlarını çözme sorumluluğunu yükümlemişlerdi. Komisyon, devlet ayrılmasını "uluslararası ilişkiler çerçevesinde sorumluluğun bir devletten diğer bir devlete geçmesi" şeklinde tanımlamıştı. Komisyon bunun uluslararası hukuk çerçevesinde çözülmesi gereken bir sorun olduğunu ve 1978 ve 1983 Viyana Sözleşmelerinde uluslararası teamül hukuku ilkeleri çerçevesinde bir devletten ayrılma sürecinin nasıl olması gerektiğinin yazılmış olduğunu belirtti⁵⁰.

Komisyon, Yugoslavya'nın birliğinin korunmasının ancak birliği oluşturan cumhuriyetlerin demokratik kurumları oluşturmak için birlikte çalışmalarıyla mümkün olabileceğini açıkladı⁵¹. Bu düşünce, gelişen olaylar nedeniyle geçerliliğini yitirdi. Çünkü Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerin bütün taleplerini karşılayacak yeni demokratik kurumların oluşturulması oldukça güçtü. Buna rağmen, Yugoslavya'nın hukuki varlığı sona ermeden, cumhuriyetlere birlikte yaşayabilme

⁴⁸ Terrett, *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, s. 150.

⁴⁹ Kingsbury, *Claims by Non- State Grups in International Law*, s. 506-507.

⁵⁰ Terrett, *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, s. 151.

⁵¹ Kingsbury, *Claims by Non- State Grups in International Law*, s. 506

olanağının bulunduğunu hatırlatması bakımından Komisyonun düşüncesi, barışçıl bir çözümdü.

Komisyon de facto ayrılığı önlemek için Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerin işbirliği yapmaları gerektiği belirtildi. Aksi takdirde çözümsüzlüğün başlayacağına ilişkin Komisyon bulguları bu ciddi duruma bir delildi. Bu bulgular, Komisyonun cumhuriyetlere self-determinasyon ilanını ertelemeleri yönündeki tavsiyesini desteklemekteydi. Çünkü bu görüşmeler süreci sonunda ya Yugoslavya'nın bütünlüğünün sağlanmasıyla sonuçlanacak ya da Yugoslavya'nın parçalanması sürecini hızlandıracaktır. Diğer yandan, Hırvatistan ve Bosna-Hersek sınırları içinde yaşayan Sırların durumu da belirgin değildi. Görüşmeler sürecinde cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını ertelemelerinin istenmesinin bir nedeni de buydu. Çünkü Hırvatistan ve Bosna-Hersek'te yaşayan Sırlar ayrılan devletlerin vatandaşları mı olacaklar? Yoksa Yugoslavya'nın vatandaşları olarak mı kalacaklar sorunu çok önemliydi⁵². Bu sorunun barışçıl çözümü, görüşmelerin başarısına bağlıydı.

16 Kasım 1991 tarihinde yapılan AT Bakanlar Konseyi toplantısında "Sovyet Birliği ve Doğu Avrupa'daki Devletleri Tanıma Bildirisi" yayımlandı (Declaration on the 'Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union, 1993:72). Yönergeler ve Bildiriler yeni devletlerin tanınması için ortak bir sistem yarattı⁵³. 23 Aralık 1991 öncesi AT ve üye devletleri tarafından tanınmayı isteyen Yugoslav Cumhuriyetleri resmi olarak tanınmak istediklerini onlara bildirdiler. Böylelikle bu devletler aşağıdaki maddelerde belirtilen düşünceleri de doğruladılar: (1)-Yugoslavya Taslak Antlaşmasında belirtilen ulusal ve etnik haklar ile insan haklarına ilişkin hükümleri kabul ettiklerini, (2)- BM Genel Sekreter ve Güvenlik Konseyinin barışçıl çabalarını ve Yugoslavya Konferansı sürecini desteklediklerini, (3)- "Yeni devletlerin tanınması yönergeleri"ne bağlı kalacaklarını kabul ettiler⁵⁴.

Kriterlerin yeterli olup olmadığı Konferans tarafından kararlaştırılacaktı. Tanınma başvurusu yapıldıktan sonraki aşamada (2. aşamada) Komisyon başvuruyu ana hatlarıyla değerlendirecekti. 16

⁵² Grant, The Recognition of States, 159.

⁵³ Grant, The Recognition of States, 157.

⁵⁴ Rich, Roland (1993), Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union, European Journal of International Law, 4 (1), s. 41.

Aralık 1991 tarihli Bildiri’de 23 Aralık 1991 tarihine kadar tanınma için başvuran cumhuriyetlere cevabın 15 Ocak 1992 tarihinden önce verileceği belirtilmekteydi. Hakemlik Komisyonu başvurunun bildiri ve yönergelerle uyumuna karar vermek için, aday cumhuriyetin başvuru koşullarını sağlayıp sağlamadığı üzerinde çalışacaktı⁵⁵. Yönergeler şunları ifade etmektedir: “AT ve onun üyeleri Paris Şartı ve Helsinki Son Senedi ilkelerine Özellikle self-determinasyon hakkına ilişkin olana bağlıdırlar. Onlar her bir olayın siyasi koşulları ve uluslararası uygulamanın standartları çerçevesinde tanınmaya hazırdırlar. Bu kapsamda, tarihi değişikliklerin yaşandığı bu bölgedeki yeni devletler, demokratik bir yapı oluşturacaklarına, uluslararası yükümlülükleri uymayı kabul edeceklerine ve iyi niyetle görüşmelere ve barış sürecine katılacaklarına söz vermelidirler”⁵⁶.

Yeni devletlerin tanınma sürecine ilişkin olarak uymaları zorunlu koşullar şunlardır: (1)-Özellikle insan hakları, demokrasi, hukuk kurallarına ilişkin hükümler bakımından Paris Şartı, Helsinki Son Senedi ve BM Şartında belirtilen hükümlere saygı duyulacaktır, (2)-AGİT çalışmalarında kabul edilen etnik, ulusal gruplar ve azınlıkların haklarını garanti altına alınmasına ilişkin kurallara uyulacaktır, (3)-Güvenlik ve bölgenin düzeni açısından da nükleer çalışmalar ve silahsızlanmada ilgili sorumluluklar kabul edilecektir, (4)-Bölgesel uyuşmazlıklar ve devletlerin ayrılmasına ilişkin tüm konuları ilgilendiren Hakemlik Komisyonu ve ilgili antlaşmalara bağlı kalınacaktır, (5)-AT ve üye devletleri, komşu devletlere saldırılarda bulunan oluşumları devlet olarak tanımayacaktır, (6)- Tüm bu koşullar bir oluşumun AT ve üye devletler tarafından devlet olarak tanınması ve diplomatik ilişkilerin kurulmasının yolunu açan ilkelerdir⁵⁷.

16 Aralık Bildirgesi bunlara ek olarak yeni tanınma koşulları getirmişti. Bunlar; AT ve üyelerinin Yugoslavya’dan ayrılan cumhuriyetleri tanımaları için bu devletlerin, öncelikle, Topluluk üyesi komşu devletlere yönelik toprak talebinde bulunmayacaklarına ilişkin

---

⁵⁵ Grant, The Recognition of States, 157. Sioussiouras, “The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia by The European Community”, s. 5.

⁵⁶ Grant, The Recognition of States, 157-158.

⁵⁷ Rich, Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union, s. 42.

anayasal ve siyasi garantiler vermeleri ve topluluk üyesi komşu devletlere yönelik düşmanca propaganda yapmamalarıdır⁵⁸.

Tüm Bildiri içinde en önemli konu bu ek koşullardı. 16 Aralık Bildirgesinde belirtilen tanınmanın üçüncü ve son aşaması “uygulama”dır. Eğer, Hakem Komisyonu bir aday cumhuriyetin bu kriterleri taşıdığına karar verirse, bildiriye belirtilen 15 Ocak 1992 tarihinde AT ve üye devletleri cumhuriyeti tanımayı kabul edeceklerdir⁵⁹.

Yugoslavya’ya ilişkin Bildiri ile Tanıma Yönergesinin kabulü ve Yugoslavya’yı oluşturan cumhuriyetlerin çoğunun tanınma başvurusu yapmalarından sonra 11 Ocak 1992 tarihinde Komisyon Yugoslavya’ya ilişkin düşüncelerini 2 ve 3 numaralı bildirimlerle yayınladı. Komisyon bu bildirimlerinde, görüşmelerin iyi gitmediğini ve Yugoslavya’nın tek bir ülke olarak devam etmesinin mümkün olmadığını belirtti⁶⁰. Komisyon 2 numaralı bildirisinde, Lord Carrington tarafından yöneltilen soruyu tartışmaya açtı. Bu soru, Hırvatistan ve Bosna-Hersek’te bulunan Sırpların self-determinasyon hakkının olup olmadığı sorusuydu. Hakem Komisyonu, self-determinasyon hakkının tanımını yapamadı. Bu tanımlama, Komisyonun yetkisinin ve görev alanının üzerinde çok ağır bir yükü. Self-determinasyonun tanımı ve bu hakkı kullanma koşulları henüz uluslararası hukukta bile açık bir şekilde kodifikasyonu yapılmamıştır⁶¹. Komisyon, self-determinasyon hakkının devletlerin anlaşmaları haricinde bağımsızlıklarını ilan etmelerinin sınırların değiştirilmesi anlamına gelmediğinin altını çizdi⁶². Komisyon Bosna-Hersek ve Hırvatistan’daki Sırpların durumunu açıklamak için azınlık haklarını dile getirdi ve çatışma halindeki devletlerin içindeki bir ya da daha fazla dini, etnik ya da dilsel grupların “uluslararası hukuk kapsamında kimliklerinin tanınması” hakkına sahip olduklarını belirtti. 1 no’lu bildiriye belirtildiği üzere Komisyon azınlık haklarını “jus cogens” olarak da nitelendirdi. Bununla Bosna-Hersek ve Hırvatistan’daki

---

⁵⁸ EPC Press Release, 1991.

⁵⁹ Grant, The Recognition of States, 159-160.

⁶⁰ Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 152.

⁶¹ Ramcharan, B. G. (1997b), The International Conference on The Former Yugoslavia, Official Papers, vol. 2, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, s. 1262.

⁶² Ramcharan, B. G. (1997b), The International Conference on The Former Yugoslavia, s. 1262.

Sırların azınlık hakları hem ulusal hem de uluslararası hukuk bağlamında ve Carrington'un taslak antlaşmasında garanti altına alınmak istenmekteydi. Bu hakların korunması ve geliştirilmesi konusunda ilgili devletlerin çaba göstermesi istenmekteydi. Self-determinasyon ve azınlık hakları kavramları birleştirilince, Komisyon, insan haklarının güvence altına alınması şeklinde self-determinasyonu tanımlayan 1966 yılında imzalanmış bulunan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeye atıfta bulundu. Bu uygulama, kişilere yaşadıkları ülkede kendi milletlerini de seçme hakkını veriyordu. Sırlar yaşadıkları ülkenin vatandaşiyken kendi kimliklerini de kullanacaklardı. Burada çifte milliyetlilik kavramı ortaya çıkabilecektir⁶³.

Üç numaralı Komisyon bildirisi, Hırvatistan-Sırbistan ve Bosna-Hersek-Sırbistan sınırlarına ilişkindi. Çünkü Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in tanınma talepleri 1 no'lu bildiriden sonra ortaya çıktı. Komisyon cumhuriyetler arası iç sınırların uluslararası hukuk ilkelerine göre çizileceğini açıkladı.

Komisyon Yugoslavya'nın dağılmasıyla birden çok yeni devletin ortaya çıkacağını, özellikle de Bosna-Hersek ve Hırvatistan arasındaki sınır uyumsuzluğuna aşağıdaki ilkeler doğrultusunda çözüm getirileceğini belirtti. Bu ilkeler şunlardır: (1)- Bütün dış sınırlar, BM Şartı, devletler arası işbirliği ve dostluğu ilgilendiren uluslararası hukuk kuralları ve bildirilere, Helsinki Son Senedi ilkelerine ve 1978 Viyana Sözleşmesinin devletlerin ayrılması konusunu düzenleyen 11. maddesine uygun bir şekilde çizilecektir, (2)-Hırvatistan – Sırbistan, Bosna-Hersek – Sırbistan ve muhtemel komşu devletler arasındaki sınırlar özgürce yapılmış antlaşmalar dışında, değiştirilemez, (3)-Başka bir şekilde antlaşma yapılmazsa, ilk sınırlar uluslararası hukuka göre korunacaktır, (4)-Uluslararası hukuk ilkelerine göre sınırları kuvvet kullanarak değiştirmenin hiçbir hukuki geçerliliği yoktur⁶⁴.

Yugoslav yetkililer Yugoslavya'nın 1974 Anayasasının 5. maddesinde Yugoslavya'nın toprak bütünlüğüne yönelik her türlü girişimin, yasa dışı olduğunun belirtildiğini ileri sürdüler. Yine, bu maddeye göre, Yugoslavya bölünmez bir bütündür, bir cumhuriyetin sınırı, cumhuriyetin izni olmadan değiştirilemez. Cumhuriyetler

⁶³ Grant, The Recognition of States, 160. Terrett, The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission, s. 156.

⁶⁴ Pellet Alain (1992), The Opinions of the Badinter Arbitration Committee, s. 184-185.

arasındaki sınırlar karşılıklı antlaşmalar dâhilinde değiştirilebilir. Federal yetkililer Yugoslavya'nın dış sınırlarının değiştirilmesinde bütün cumhuriyetlerin rızası olmasının önemini belirttiler⁶⁵. Komisyon, uluslararası hukuk ilkelerine göre var olan sınırların zorla değiştirilemeyeceği sonucuna vardı.

Bildiride AT'nin adayları tanınmasının 15 Ocak 1992 tarihinde olacağını, bu nedenle tanınma talebinde bulunmak isteyen bütün adayların başvurularını 23 Aralık 1991 tarihine kadar yapmaları gerektiğini belirtiyordu. Verilen 23 günlük sürede Komisyon, tavsiyesini hazırlayacaktı. Avrupa Konseyi başvuruları kabul ettiği bir sırada tanınma koşullarını içeren Yönerge yayınlandı.

Komisyonun tanıma kararına etkisi sözde gibi görünse de AT tanınmak için başvuran adaylar arasında Komisyonun tavsiyesi bağlamında harekete geçmeye niyetlendi. Almanya, tanınma yönergesi çerçevesinde tanıma yapacağını, bu bağlamda Slovenya ve Hırvatistan'ı tanınmasına rağmen Bildiriye uymak için bu tanınmanın ilanını 15 Ocak 1992 tarihine kadar erteledi⁶⁶.

Komisyon, bağımsızlık ve tanınma kriterlerine uyup uymadığını incelemeyen önce Slovenya'nın oluşumuna onay veren 23 Aralık 1990 tarihli referandumdan söz etmektedir. Komisyon, Slovenya'nın bütün kriterleri taşıdığı için altını çizdi. Fakat Komisyon doğrudan ve net ifadelerle tanımayı tavsiye etmedi. 15 Ocak 1992 tarihinde AT Slovenya'yı tanıma kararını ilan etti⁶⁷. Komisyon, Bosna-Hersek'in adaylığını da önemli bir konu olarak ele aldı ve referandum önerilerini destekledi. Ayrıca Komisyon, Bosna-Hersek'in nüfusunun tümünün isteğini karşılanmadığı için tanıma başvurularının yeterli olmadığını düşündü⁶⁸.

Komisyon, Bosna-Hersek'in Müslüman ve Hırvat halkları Yugoslavya'ya karşı olan tutumlarını değiştirirlerse, Yugoslav devleti

---

⁶⁵ Terrett, *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, s. 156.

⁶⁶ Terrett, *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, s. 163.

⁶⁷ Rich, *Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union*, s. 45.

⁶⁸ Rich, *Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union*, s. 46.

içinde Sırp-Bosna-Hersek Cumhuriyetinin oluşumu için 10 Kasım 1991 tarihinde Sırp nüfusun çağrısı olduğunu biliyordu⁶⁹. 9 Ocak 1992 tarihinde Bosna Sırları Bosna – Hersek Sırp Cumhuriyetini ilan etti⁷⁰. Hakem Komisyonu Bosna-Hersekli Sırların Bosna Hersek Sırbistan Cumhuriyetini egemen ve bağımsız bir devlet olarak oluşturma isteklerinin devlet tamamen kurulmadan onaylanmayacağına karar verdi. Komisyon, uluslararası gözlemciler denetiminde Bosna-Hersek’in tüm bölgelerinde yaşayanların katılacağı bir referandumun yapılmasını önerdi. Bosna-Hersek yetkililerince 29 Mart–1 Nisan 1992 tarihleri arasında referandum düzenlendiğinde Bosnalı Sırlar bu halk oylamasını boykot etti. Fakat referandumda oy kullanan seçmenlerin %99’u bağımsızlıktan yana oy kullandılar⁷¹. Bosna-Hersek’in bağımsızlığı AT tarafından 7 Nisan 1992 tarihinde tanındı⁷². Bu tanımadan sonra, Bosna-Hersek’te çatışmalar bir anda alev aldı. Robert Badinter, Komisyon önerisinin aksine, uluslararası toplumun Bosna-Hersek’i tanımamasının büyük bir hata olduğunu açıkladı. Badinter, Bosna-Hersek’in tanınmasının çok erken olduğunu, bu tanımayla bölgenin daha da gerginleşeceğini ileri sürdü. Badinter’e göre AT bölgede durumun sakinleşmesine kadar beklemeliydi. Onun görüşüne göre; Bosna-Hersek’in tanınması hataydı; çünkü ülkede yaşayan taraflar aynı devlette yaşamak konusunda anlaşmışlardı. Bu nedenle Badinter, Bosna-Hersek’in üçe bölünmesini istiyordu.

Komisyon Carrigton taslak Sözleşmesinin 2. bölümünün 2. maddesinde “özel statü” başlığı altında belirtilen ilkelerin Hırvatistan anayasasında yeterince yer almadığını belirtti. Bundan dolayı, Komisyon Hırvatistan’ın tanıma kriterlerini tam olarak yerine getirmediğinden dolayı tanınmaması gerektiği yönünde görüş açıkladı. Buna karşın, Komisyon 4 Temmuz 1990 tarihinde Hırvatistan anayasasında yapılan değişiklikte “azınlıkların korunmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının yerine getirilmesi gerekir” denildiğini, ancak Hırvatistan’ın Carrigton taslak Sözleşmesinin otonomiye ilişkin hükümleri yerine getirmediğini açıkladı. Komisyon, 5. görüş bildirisinde, Hırvatistan’ın

---

⁶⁹ Grant, The Recognition of States, 161.

⁷⁰ Mulaj, Klejda (2006), A recurrent tragedy: Ethnic cleansing as a tool of state building in the Yugoslav multinational setting, Nationalities Papers, 34 (1), s. 37.

⁷¹ Rich, Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union, s. 46.

⁷² Rich, Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union, s. 46.

tanıma yönergesinde belirtilen koşulları yerine getirdiğini AT ve üye devletlerince tanınabileceği yönündeki görüşlerini değiştirdi⁷³.

18 Kasım 1991 tarihinde Yugoslav Federal Başkanlığınca yayımlanan bildiriye Lord Carrington'un mektubundaki sorular tartışıldı. Söz konusu Bildiriye; "Self-determinasyon hakkı ki bu çekilme ve bağımsızlığı da içeriyor, var olan devletin federe veya otonom bölgeleri için değil, tek bir ulustan oluşan bölgeler için tanınmış bir hak olarak algılanmalıdır. Yugoslavya Başkanlığı, Yugoslavya'yı oluşturan ulusların self-determinasyon hakkı, ki ayrılmayı da içermektedir, 1946, 1963 ve 1974 Anayasalarında garanti altına alınmıştır. Fakat bu hakkın kullanımı tek taraflı olmamakta, yasal ve anayasal değişikliklerin yapılmasını gerektirmektedir. Diğer bir deyişle, cumhuriyetlerinin hiçbiri bütün cumhuriyetlerin rızasını almadan bağımsızlığını gerçekleştiremeyeceğini, bu yöntemi izlemeden bağımsızlık arayışında olan cumhuriyetler olması halinde burada bulunan Sırp'ların bu cumhuriyetlerden ayrılarak Yugoslavya Federasyonuyla birleşeceklerini bilmeleri gerektiğini" belirtmişti⁷⁴.

AT, Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımanın bağımsız bir devletin iç işlerine karışmak, uluslararası hukukun ihlal edilmesi, uluslararası ilişkilerde tehlikeli gelişmelere neden olacağını belirtmesine rağmen, iki devletin bağımsızlığını tanıdı⁷⁵. Komisyon 4 Temmuz 1992 tarihli 8. bildirisinde Yugoslavya'nın resmen dağıldığını kabul etti⁷⁶.

Komisyonun yetki alanı geleneksel olarak uyuşmazlık taraflarının rızasına bağlıydı. Dolayısıyla, bu durum Komisyonun uyuşmazlık konuları üzerindeki yetkisini sınırlıyordu. Her ne kadar Komisyon kararları, Badinter Komisyonu gibi, tavsiye niteliğinde ve bağlayıcılığı olmayan kararlar ise de, bunlar uluslararası hukukun gelişimini teşvik etme gibi bir rol üstleniyordu. Bu kararlar güç kullanılarak uygulanmamasına rağmen, başka bir deyişle Komisyon kararlarının uygulamasından dolayı siyasi veya ekonomik zararlar ile karşılaşabileceğini düşünerek uygulamadan kaçınma, bu devletlerin kararları uygulamaması veya ihlal etmesi halinde uluslararası toplum veya bireysel olarak devletlerin yaptırımıyla karşılaşmayacağı anlamına

⁷³ Grant, The Recognition of States, 161.

⁷⁴ Trifunovska, S. M. (1994), Yugoslavia through Documents - From its Creation to its Dissolution, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, s. 475-478.

⁷⁵ Türk, Recognition of States: A Comment, s. 76, 82.

⁷⁶ Grant, The Recognition of States, 162.

gelmez. Birçok hukukçu, Badinter Komisyonu'nun çalışmalarının Avrupa'da görüşmeler yoluyla karar alma ve toplu tanımda yeni açılımlar sağladığını ileri sürmüştür. Bu deneyim, uluslararası teamül hukukunun gelişmesine katkı sağlayabilir ve yeni devletlerin tanınmasına ilişkin mevcut uygulamanın bir parçasını oluşturabilir.

IV. SLOVENYA, HIRVATİSTAN VE BOSNA-HERSEK'İN TANINMA KARARLARININ ÖNEMİ

Çoğu kimse Yugoslavya'nın dağılmasının 1974 yılında yeni anayasanın kabulüyle başladığını ve 1980 yılında Tito'nun ölümünden sonra hızlandığını ileri sürmektedir. Yugoslavya'nın dağılması ve kurulan yeni cumhuriyetlerin tanınmasının birkaç ay gibi kısa bir sürede gerçekleşmesi şaşırtıcı bir durumdur. Tanınmanın genişletilmesinin ardındaki acelecilik neydi? Yeni devletleri tanımaya, bazısı bir iç savaşın ortasında ve çoğunun, ayrıldığı devletle tartışmalı olduğu bir zamana denk getirilmesi AT ve Almanya için neden bu kadar cazipti? Tanınma savaşın sona ermesi için bir çözüm olarak mı algılandı yoksa “ateşi söndürmek” için bir siyasi aracı olarak mı görüldü?

Çalışmamızın giriş kısmında belirtildiği gibi, Yugoslavya'daki kriz Avrupa'yı hazırlıksız yakaladı. Bu kriz uluslararası hukuk ve uluslararası politika'nın henüz tüm ayrıntılarıyla üzerinde uzlaşma sağlanamayan bazı konularıyla ilgiliydi. Yugoslavya'da kriz tırmandığı zaman, Avrupa dönüşüm geçiriyordu. Bir numaralı gündem maddesi komünizm sonrası Avrupa'sında ekonomik ve siyasi problemlerin çözümüne olan ortak yaklaşım ve AT'de entegrasyonun sağlanmasıydı. Bir taraftan, AT ortak bir dış politika oluşturmak için 9-10 Aralık 1991 tarihinde Maastricht'de daha yakın ekonomik ve siyasi birlik şartlarının imzalanmasıyla kendi iç dinamiklerini güçlendirirken, diğer yandan Yugoslavya ile ilgilenmeyi ve bu krizi çözmeyi istedi⁷⁷. Aynı zamanda, AT kendini yönetmede ortak bir politikadan yoksundu. AT entegrasyonunu genişletmek istediği ve kendi iç sorunlarıyla yoğun bir şekilde ilgilenmesi gerektiği bir dönemde Yugoslavya sorununu çözüme kavuşturma konusunda da baskı altındaydı. İki sorun aynı zaman dilimine rast gelmişti. Yugoslavya'daki kriz AT için, kendi arka bahçesindeki bir

---

⁷⁷ Weller, M. (1998), The EU with in the European Security Architecture, s. 571.

krizi çözmek konusunda, Avrupa ülkelerinin güç ve yetkinliğinin ilk gerçek denemesiydi.

Bölgede ve AT'deki değişimde öncü olmak isteyen Alman siyaset adamları, eski Varşova Paktı ülkelerinin ekonomik yenilenmesi ve siyasi istikrarının sağlanması için toplu bir yaklaşım gereğine vurgu yaptı. Alman Cumhurbaşkanı Richard von Weizsaecker Doğu Avrupa'ya karşı Pan Avrupa siyasetini izledi. Weizsaecker Doğu'nun demokratikleşmesine öncülük ederek, komünizm sonrası geçiş döneminde bu yoksul ülkelere ekonomik yardımı teşvik etti. Weizsaecker, ortak siyasetin bir "pan – Avrupa'da barışı inşa" yı erişilebilir bir uzaklığa koyan ekonomik, siyasi ve kültür çatışması konularında Avrupa içinde "çoğulcu işbirliği"ni teşvik etti. Onun başlıca endişesi, ne şekilde olursa olsun, gereken her türlü önlemi alarak engellemeye çalıştığı aşırı milliyetçi akımların yeniden güç kazanması olasılığıydı. Bu durum, onun Yugoslavya'da olup biteni nasıl gördüğünü ve krizin çözümüne yanıt olarak Batı Avrupa'nın ortak politikalar üretmesi için yoğun bir çaba harcamasının nedenini de göstermektedir⁷⁸.

Bu gelişmeler olurken Weizsaecker, Avrupa güvenliğinin Balkanlar'daki savaştan daha çok Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle nükleer silah depolarının dağılması ve Maastricht Andlaşmasının uygulanmasının başarılı olmasıyla sağlanacağını düşünüyordu⁷⁹. Yine, Yugoslavya savaşının Sovyet tehdidinin bir yansıması olduğunu ve YUO ile herhangi bir şekilde karşı karşıya gelmenin Sovyet ordusu ve onun nükleer silah deposunu direkt içine katmak olduğunu iddia ediyordu⁸⁰.

Balkan krizi, 25 Haziran 1991 tarihinde Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle başladı. İki gün sonra, Slovenya ve YUO arasında savaş patlak verdi. 19 Haziran 1991 tarihinde Almanya, ABD, Sovyetler Birliği, Çin ve Fransa Yugoslavya'nın birleşik kalması gerektiğini ilan etmişlerdi⁸¹. Buna rağmen, Almanya politikasını değiştirdi. 1 Temmuz 1991 tarihinde Başbakan Helmut Kohl açıkça Hırvatlara ve Slovenya'ya kendi kaderini tayin hakkı uygulamasını,

⁷⁸ Grant, The Recognition of States, 171-172.

⁷⁹ Woodward, Balkan Tragedy, s. 177.

⁸⁰ Woodward, Balkan Tragedy, s. 177.

⁸¹ Weller, M. (1998), The EU with in the European Security Architecture, Ed. M. Koskeniemi, International law aspects of the European Union, Martinus Nijhoff Publications, The Hague; Boston; London, s. 575.

Batı'nın kabul etmesini istedi⁸². 3 Temmuz'da Hırvatistan ile YUO arasında çatışmalar başladı. Çatışmalar daha sonra Bosna-Hersek'e de sıçradı⁸³.

Alman Dışişleri Bakanı, Hans-Dietrich Genscher tanınma sorununa AT, Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT), BM ve BM Güvenlik Konseyi'ni bağlayan genel bir çerçeveye bu işe öncülük etti. Almanya, balkan diplomasisinin çok taraflı örgütler ve öteki devletlerle ittifak halinde oluştuğunu göstermeye çok istekliydi⁸⁴. 4 Temmuz'da, Genscher AT'ye self-determinasyon hakkına dayanarak Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasını teklif etti. Aynı zamanda, bu yeni kurulan cumhuriyetleri tanıma gönüllülüğüne AT ile Vatikan'ın katıldığına da dikkat çekti. Vatikan gerçekten açık bir biçimde iki ülkenin bağımsızlığı için kulis yaptı⁸⁵. Fransa'nın bu ülkelerin tanınmasına karşı olması Almanya'nın girişimlerinin yavaşlamasına neden oldu.

1991 yılı Temmuz ayı başlarında, Genscher Yugoslavya'yı ziyaret etti ve yetkililerle Belgrat'ta resmi temasta bulundu. Genscher, krizi uluslararası hale getirmiş olmanın memnuniyetiyle Bonn'a geri döndü. AT'nin tanıma konusundaki aceleciliğine karşı oluşan Fransız muhalefetini hatırlı tutan Kohl, Başbakan Mitterrand ile 1991 yılı Temmuz sonlarında görüştü. O toplantının sonucu olarak, iki başbakan ayrılan Yugoslav cumhuriyetlerini tanımayı düşünmenin "çok erken" olduğuna dair ortak bir bildiri yayınladılar⁸⁶. Ağustos başında, Slovenya'nın gönülsüz bir çabayla, Yugoslavya'nın parçası olarak kalmaya zorlanmasına rağmen, bu çaba sınırlı kaldı ve Slovenya ayrılma konusunda Federal yönetimle anlaşılı. Ancak, Yugoslav Federal Hükümeti'nin Hırvatistan'ın ayrılmasına kesinlikle izin verme niyetinde olmadığı da açıktı.

---

⁸² Grant, *The Recognition of States*, s. 173.

⁸³ Crawford, Beverly (1996), *Explaining Defection from International Cooperation: Germany' Unilateral Recognition of Croatia*, *World Politics*, 48 (4), s. 482-521.

⁸⁴ Demirtaş-Coşkun, Turks, Germany and The War in Yugoslavia, Logos, Berlin, s. 148.

⁸⁵ Powers, Gerard F. (1996), Religion, Conflict and Prospects for Reconciliation in Bosnia, Croatia and Yugoslavia, *Journal of International Affairs*, 50 (1), s. 172.

⁸⁶ Ramet, Sabine P. (1993), *Yugoslavia and Two Germans, Germans and Their Neighbors*, Ed. Drik Verheyen and Christain Soe, Westview, Boulder (Colorado), 329.

Ağustos sonlarında, Almanya'nın uluslararası politika uzmanları Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasının uluslararası örgütlerde, onlara statü verilmesiyle gerilimi gidermeye yardımcı olabileceğini savunuyorlardı. Körfez Savaşı boyunca birbirlerine şiddetle muhalefet etmiş Sosyal Demokrat Parti ile Hıristiyan Demokrat Partisi, eylül ortalarında, bu devletleri tanıma konusunda birleşmişlerdi⁸⁷. Yugoslavya'da artan şiddet ile birlikte 4 Eylül 1991 tarihinde Genscher yaptığı açıklamada "Bağımsız olmak isteyen Yugoslavya halkları eğer görüşmeler yolu ile bağımsızlıklarını elde edemiyorlarsa, o zaman, uluslararası hukukun gereği olarak onların tek taraflı bağımsızlık ilanlarını tanıyacağız"⁸⁸ demekteydi. Yugoslavya'daki ateşkes sık sık ihlal edilmesine karşın, eylül ayı ortalarında Alman ve İtalyan dışişleri bakanları Venedik'te açık bir şekilde ayrılmanın tanınması ihtimalinin olanaklı olduğunu belirttiler⁸⁹.

İç savaş kızışırken, 15 Ekim 1991 tarihinde parlamento 57'e karşı 68 oyla Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması talebini onayladı. Kasım ayı başlarında Genscher, açık bir biçimde, Hırvatistan ve Slovenya'nın AT tarafından tanınmasını mümkün hale getirecek politikaları savunarak, Yugoslavya'ya ağır yaptırımların gerekliliği konusundaki tartışmalar nedeniyle Avrupa, genel uzlaşından uzaklaşmaya başladı⁹⁰. Almanya "koruyucu tanınma" şartını kullanmaya başlayarak, Hırvatistan'daki savaşın Hırvatistan'ın kendi topraklarını ve kendi kaderini tayin hakkını çiğneyen Sırp saldırganlığının bir sonucu olduğunu iddia etti. Almanya'ya göre, Hırvat egemenliğinin tanınması halinde Sırbistan'ın bu oldubittiği kabul edeceğini, bunun içinde Yugoslavya Hükümeti'nin onayı alınmaksızın uluslararası güçlerin Yugoslavya'ya müdahalesine olanak sağlanmalıydı⁹¹. Bundan dolayı da, bir ateşkes için görüşmelerin sağlayacağından daha hızlı bir şekilde bir çözüm bulunmalıydı. Almanya, hukuki müdahaleler yapılarak tanınmanın siyasi bir araç olarak kullanılabileceğine kesin inanmış gibi görünüyordu. Bu nedenle hızlı bir şekilde yapılacak bir tanınma ilanı ile Almanya, kendisinin uzun zamandır komşusu, ekonomik müttefiki ve siyasi destekçisi olan Hırvatistan için tanınmayı sağlayabilirdi. Aynı şekilde, uluslararası hukuk

⁸⁷ Crawford, Explaining Defection from International Cooperation, s. 493.

⁸⁸ Radan, Peter (2001), The Break-up of Yugoslavia and International Law, s. 164.

⁸⁹ Crawford, Explaining Defection from International Cooperation, s. 493.

⁹⁰ Crawford, Explaining Defection from International Cooperation, s. 493.

⁹¹ Crawford, Explaining Defection from International Cooperation, s. 493.

bakımından da Hırvatistan kendi kendini yöneten bağımsız bir devlet olabilirdi⁹². O yüzden gerekli görülürse AT askeri müdahalesine izin verilir ve bu kararlar kriz, uluslararası bir boyuta taşınabilirdi. Yugoslavya için kapsamlı bir barış planı olmadığı ve çok etnik yapılı Bosna-Hersek'in geleceği sorununun çözülememiş olması gerçeğini Almanya, hiç düşünmemişe benziyordu.

Avrupalı devletler, Hırvatistan ve Slovenya'nın bundan sonra Yugoslav Federasyonu'yla artık birleşemeyeceklerinin, yavaş yavaş farkına varmaya başladı. Bunun sorumluluğunu da gittikçe artan Sırp saldırganlığına atarak, Almanya tanınmayı teşvik etmek için baskı ve çabalarını artırdı. Kasım ortalarında hükümet, tek başına Almanya'nın ya da Almanya'yla birlikte İtalya ve Avusturya'nın tanınmayı kabul etmesinin ters tepki yaratacağı uyarısında bulunuyor ve Avrupa'nın Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasının hedeflendiği aktif bir politika izliyordu⁹³. AT'nin geri kalanı, önceden belirlenmiş kuralları takip etmeyi ve görevi bağımsızlık arzularının tanınma için uluslararası kriterleri sağlayıp sağlamadığına bakmak olan ad hoc Komisyonun tavsiyelerine uymayı tercih etti.

Yugoslavya Konferansı'nın dönem başkanı Lord Carrington, Almanya'nın bu erken atılan adımından korkarak, AT tarafından Slovenya ve Hırvatistan'ın böyle vakitsiz tanınmasının "şüphesiz konferansı yarıda keseceği anlamına geleceğini" ve "Bosna-Hersek'i alevlendirecek bir kıvılcım olabileceği" üzerine 2 Aralık 1991 tarihinde Hans van den Broek'e uyarıda bulunan bir mektup yazdı. Başbakan İzzetbegoviç de Aralık ayı başında Genscher'e kendi cumhuriyetinde savaş anlamına gelebilecek "Hırvatistan'ın vaktinden önce tanınmaması" için ricada bulundu⁹⁴. Fransa'da 15 Ocak 1992 tarihine kadar bütün yeni devletlerin tanınma için beklemesi görüşünü savunuyordu. Almanya'nın, Slovenya ve Hırvatistan'ı fiilen tanımayı, tespit edilen bu tarihten önce yapması ciddi bir hataydı⁹⁵.

Aralık 1991'in ilk haftası boyunca Başkan Tuđman ve Başbakan Kohl görüşmelerde bulundu. Tuđman ve Kohl'un konuşmalarının verildiği bir radyo haberinde, Alman Hükümeti'nin Batı Avrupa Ortak Stratejisi ile ilişkileri bozan görüntüsünden kaçınma konusunda hassas

⁹² Demirtaş-Coşkun, *Turks, Germany and The War in Yugoslavia*, s. 148-149.

⁹³ Crawford, *Explaining Defection from International Cooperation*, s. 493.

⁹⁴ Woodward, *Balkan Tragedy*, s. 184.

⁹⁵ Grant, *The Recognition of States*, 175.

olduğu izlenimi verildi. Fakat Kohl Tudjman'a ve Başkan Milan Kucan'a Almanya'nın 3 Aralık 1991 tarihinden önce Hırvatistan'ı tanıyacağı konusunda söz verdi⁹⁶. Helmut Kohl'ün Noel ile birlikte diplomatik tanınma için söz verdiği biliniyordu⁹⁷. Almanya'nın düşüncesine göre; erken tanıma kararı, bazı devletler suça ortak olduğu sürece, ayrılma yönündeki tek taraflı bir davranışa karşı meydana çıkan kuralı çiğnemiyordu.

Alman Dışişleri Bakanı Genscher'in BM Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar'a yolladığı 13 Aralık 1991 tarihli bir mektubunda şöyle yazıyordu: "AT ve gözlemcilerinin tespitlerine göre, Sırp yönetimi YUO ile birlikte, Yugoslavya Konferansı'nın birkaç hafta çıkmaza sokulması bir yana Hırvatistan'da ateşkese riayet edilmemesiyle de ana sorumluluk taşımaktadır. Bağımsızlıklarını elde etmek isteyen bu cumhuriyetleri tanımayı reddetmek ele geçirme politikasının bir onaylaması olarak yorumlanabilecektir. Bu durum, Ulusal Ordu'nun güç kullanımını daha da artırır. Helsinki Son Senedi ve Paris Şartı gereğince Avrupa'da sınırlar ihlal edilemez ve zor kullanılarak değiştirilemez. AT, bu nedenle Yugoslavya'nın iç ve dış sınırlarına saygı göstermelidir"⁹⁸.

Alınmış bu karardan sonra, Hans-Dietrich Genscher'in Avrupalı meslektaşlarına bir Alman'dan ziyade bir Avrupalı ortak tutumu benimsetmeye çalışmak gibi zor bir işi vardı. Sonuçta, Lord Carrington Yugoslavya'nın gerçekten dağılıyor olduğunu ve bu iki cumhuriyetin tanınmasının mümkün olduğunu ilan etti. ABD'deki agresif yetkililer ve Avrupa'daki bir takım tatmin olmamış siyasi egolar gibi Genscher, 15 Ocak 1992 tarihi itibarıyla tüm diplomatik yeteneklerini Slovenya ve Hırvatistan'ının AT tarafından tanınması için kullandı. 23 Aralık 1991 tarihinde Almanya, bu iki yeni devleti tanıyarak ilk hamleyi yaptı⁹⁹.

İlginç bir şekilde, Vatikan, 13 Ocak 1992 tarihine kadar, Slovenya ve Hırvatistan'ın resmen tanıdığını ilan etmediyse de, Kasım sonunda, Slovenya ve Hırvatistan'ın uluslararası "anlaşmalı ve şartlı" tanınmasını önermişti. Papalık makamı AT'yle birlikte hareket ederek, bu bağımsız oluşumları tanımak için hukuki gerekliliklerini yerine getirmiş

⁹⁶ Crawford, Explaining Defection from International Cooperation, s. 496.

⁹⁷ Grant, The Recognition of States, 95.

⁹⁸ Weller, The International Response to The Dissolution of The Socialist Federal Republic of Yugoslavia, s. 587.

⁹⁹ Caplan, Conditional Recognition as Instrument of Ethnic Conflict Regulation: the European Community and Yugoslavia, s. 171.

olduklarına kanaat getirmişlerse kendilerinin de bu oluşumları tanıyacağını açıkladı. Bununla birlikte, bazı devletler bu ayrılan cumhuriyetleri tanıdıklarını açıklarken, Vatikan sözcüsü, Papalık makamının Yugoslavya Federal Cumhuriyetini tanımaya devam ettiği sözünü verdi. Vatikan, yeni cumhuriyetlerin, tanınmayı elde etmek için AT'nin Helsinki Son Senedi ve Paris Şartı'nda sıralanan ilkelere itibar ettiklerini göstermeleri gerektiği konusundaki ortak görüşünü yineleyerek, tanıma konusunda AT'nin politikasını takip etti. Vatikan, özellikle, Hırvatistan ve Slovenya'nın insan hakları ve temel özgürlükler konusunda teminat vermesi, azınlıkları koruyucu hükümleri yerine getirmesi ve demokratikleşmeyi desteklemesinin gerekliliğine vurgu yaptı¹⁰⁰.

Almanya'nın tanıma politikası oldukça tartışmalı bir konudur. Bu konuyla ilgili olarak yazarlar, çeşitli düşünceler ileri sürmüşlerdir. Susan Woodward, Almanya'nın tanıma kararının Yugoslavya savaşı ile çok az ilgisi olduğunu savunur. Almanya'da 1991 baharı itibarıyla Hırvatistan ve Slovenya'ya başlıca "büyük medya grubunun destekleyici düşünceleri, Hırvatistan ve Slovenya'nın yaptıklarını bir özgürlük ve demokrasi mücadelesi olarak betimleyen halkla ilişkiler kampanyaları, Hırvat göçmenlerin ve işçiler topluluğunun ve Katolik Kilisesi'nin aktif propagandası ve turizm yolu ile Slovenya ve Hırvatistan ile Alman halkının yakınlığı gibi birçok sebepten oluşan kamuoyu desteği zaten vardı¹⁰¹. Almanya'da 700,000 Yugoslav; 450,000 Hırvat işçi vardı¹⁰². Bu durum, Alman toplumunu etkilemede bir Hırvat lobisi olarak kullanıldı.

Sabrina Ramet "Yugoslavya savaşını alevlendirmesi için Almanya'ya insafsızca bir suçlama" yapıldığını iddia ederek Almanya'yı savundu. O, bunu "Almanya'nın güya erken ve tek taraflı tanımını" safсата olarak adlandırıyor. Onun iddiasına göre, Belgrat yönetimiyle de sıkı bağları olan Lord Carrington Alman duyarlılığının karşıtlığını yapmaktadır¹⁰³. James Gow ise, Almanya'nın tanıma kararını, bağımsızlık için çabalayan ve "komünist esaretten kurtulma" uğraşında olan iki ülkeye daha Almanya'nın yakınlık duymasına bağlıyor. Ona göre; Almanya kamuoyunda Yugoslavya'daki çatışma, Hırvatistan ve

---

¹⁰⁰ Grant, The Recognition of States, 178-179.

¹⁰¹ Woodward, Balkan Tragedy, s. 184-185.

¹⁰² Thomas, Raju G. C. (1997), Self-determination and International Recognition Policy, World Affairs, 160 (1), s. 20.

¹⁰³ Ramet, Yugoslavia and Two Germans, Germans and Their Neighbors, s. 62.

Slovenya'da demokrasinin gelişmesine karşı Yugoslav Halk Ordusu ve Komünist Sırbistan tarafından yapılan bir saldırı savaşı olarak algılandı. Bundan ötürü çatışma, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık hakkını doğuruyordu¹⁰⁴.

Genscher yaptığı açıklamada, 1991 Ekim ayı boyunca, Sırpların Yugoslavya Başkanlık Konseyi seçimini bloke etmesi, Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlık ilanını üç aylık erteleme sürelerinin sona ermiş olması, Carrington'un barış planına Sırpların inatla itirazı ve Vukovar ve Dubrovnik'in işgalinden dolayı Bonn'un baskısını büyük ölçüde yoğunlaştırdığını söyledi. Genscher, AT dışişleri bakanlarının Huarzülens'deki toplantısında, yeni devletleri tanımayı küresel uzlaşmanın bir parçası olması gerektiği düşüncesiyle iki ay daha ertelenmesinde fikir birliği sağlandığını, bu kararın 10 Ekim 1991 tarihinde Hollanda dönem başkanlığı sırasında açıklandığını belirtti. Genscher tanınmanın 10 Aralık 1991 tarihine kadar uzatılacağı kararı Almanya açısından AT'nin bağlayıcı bir taahhüdü olarak değerlendirildiğini açıkladı¹⁰⁵. Almanya, 8 Kasım 1991 tarihinde, NATO'nun Roma Zirvesi Toplantısı'nda Hırvatistan'ın bir an önce tanınması için gözdağı verdi. Fakat zirvenin ortak bildirisi, yalnızca küresel uzlaşmanın bir parçası olarak tanınma şartı üzerinde hala ısrar ediyordu. Bu durumda Almanya, tek taraflı olarak hareket etmeye karar verdi.

Almanya'nın tek taraflı hareket etmeye başlamasına karşı yapılan eleştiriler ortak hareket için daha fazla destek sağladı. Birçok Alman tarafından savunulmasına rağmen, ortak hareket için artan beklentinin belirtisi, erken tanınmanın birileri tarafından sorgulanmasıydı. Almanya'nın tanıma politikasını eleştirenler, Alman diplomasisinin tek taraflı iddia edilen tutumunu bir saldırı olarak tanımladılar.

Sırp-Hırvat savaşına Almanya'nın tepki göstermesi, Alman siyaset adamlarının kendi yaklaşımlarını siyasette uygulamaya istekli hale getiriyordu. Almanya dışında yaşayan birçok Alman, Alman duruşunu, bölgeye etki etme isteğinin bir refleksi ve kendi güç etkisini isteyen Almanya'nın iddialı hareketleri olarak yorumladı. Fransa'nın tanımadaki

---

¹⁰⁴ Gow, James (1997), *Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and The Yugoslavia War*, Hurst & Co., New York, s. 168.

¹⁰⁵ Grant, *The Recognition of States*, s. 191.

politikası, AT üyeleri arasında tanıma konusunda ortak politika izlenmesinin sağlanmasıydı¹⁰⁶.

15 Ocak 1992 tarihinde Lord Carrington'un, Hırvatistan ve Slovenya'nın tanınmasının ilanından hemen sonra, tanınmanın erken olması ve savaşı kızıştıracığı ihtimaline inanarak ATYK başkanlığı görevinden istifa etmesi, tanıma rekabetinin sona ermesine gerçekte hiçbir katkı sağlamadı. Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması Yugoslavya'nın geri kalanında alarm zillerini çaldırdı. Sırbistan ve Hırvatistan'ın ikisi de Bosna-Hersek ganimetine hücum etti. Bu olaylar Bosna-Hersek için Sırbistan ve Hırvatistan arasında bölünme riski ya da tanıma için yoğun bir şekilde çaba harcama zorunluluğu anlamına gelmekteydi. Bosna-Hersek'te yapılan referandum çatışmanın şiddetleneceğinin belirtilerini de ortaya çıkardı. Bosna-Hersek'in geleceği üzerine alınan karardan önce, Sırlar ve Hırvatların her ikisi de kendi topraklarının güvenliğini istedi. Tanınmayı, bu nedenle Almanya tarafından savunulduğu gibi, bir önleyici önlem olarak düşünmek oldukça zordu. Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması bölge için oluşturulmuş kapsamlı bir barış planı öncesinde alındığı için gerçekten erken bir karardı. Bundan dolayı, çoğunluğun tahmin edebileceğinin ötesinde, daha fazla sorumluluğu olan ve yanlış bir adımdı. Tanıma, sadece temel sorunu şiddetlendirdi ve savaşı kızıştırdı.

V. YENİ NORMLAR MI? EKONOMİK ETKİ ALANLARI MI?

Son yirmi yılda Avrupa sayısız değişimler yaşadı. Bir taraftan Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi ve Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği çatısı altında entegrasyonu, diğer taraftan AT'nin, Yugoslavya ve Sovyetler Birliğinin dağılmasının yarattığı zorluklarla yüzleşmek zorunda kalmasından söz etmek mümkündür. Tüm bu değişikliklerle beraber, özellikle devletlerin insan haklarına saygısını sağlama ve ortaya çıkan yeni sorunların nasıl çözüleceğine ilişkin yöntemlerin araştırılması gündeme geldi. Bu çalışmalar, hem siyasi etki bakımından hem de uluslararası hukuk alanlarında meydana gelen değişimlere ilişkin olarak yeni sözleşme esasları tespit etmeye çalışan devletler arasında yapılan sayısız konferans, sözleşme ve mutabakatı beraberinde getirdi. Tüm bu sözleşmelerin amacı, Avrupa'da güç dengesinin sağlanması ve barışın

---

¹⁰⁶ Grant, *The Recognition of States*, 175.

korunması için tüm devletlerin uyacağı yeni kuralları, standartları ve ilkeleri tespit etmekte.

Avrupa devletleri arasında işbirliğini geliştiren konferanslardan biri 1 Ağustos 1975 tarihli Helsinki Son Senedi tarafından oluşturulması öngörülen AGİT'tir. Helsinki Son Senedi, her ne kadar hukuki yaptırım gücü olmasa da, Avrupa'nın güvenliği ve insan hakları konusunda birçok temel ilkeyi kapsamıştır. Güvenlik anlayışı, Avrupa'nın 1945 tarihli sınırlarının tasdikini de içermektedir. Bu nedenle yapılan eleştirilerde, Son Senedin Sovyetlerin Doğu Avrupa üzerindeki hegemonyasını meşru hale getirdiği iddiası ileri sürülmüştür. AGİT açık bir şekilde dünyanın geleneksel standartlarında uluslararası bir kurum olarak değil; ancak bir siyasi forum olarak kabul görmüştür¹⁰⁷. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'ında 1975 yılında kabul edilen Katılımcı Devletlerin Karşılıklı İlişkilerinde İzlenecek Temel İlkeler çerçevesinde 'eşitlik ve halkların self-determinasyon hakkı'na saygı üzerinde uzlaşma sağlandı. 1 Ağustos 1975 tarihinde Helsinki'de düzenlenen AGİK sonuç bildirisinin 8. Bölümünde devletlerin;

“Eşitlik ve self-determinasyon hakkı ilkesine dayanarak, tüm halklar, istedikleri zaman, özgürce, hiçbir bir dış müdahale olmaksızın iç ve dış siyasi statülerini belirleme, istedikleri takdirde siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini devam ettirme hakkına sahiptir (AGİK Sonuç bildirisi, <http://www.osce.org>).” denilmektedir. Bu sonuç bildirgesinin sonraki bölümlerinde egemenlik, insan hakları ve başka devletlerin iç işlerine müdahale etmeme konuları üzerinde durulmuştur.

21 Kasım 1990 tarihinde “Yeni Bir Avrupa için Paris Şartı” kabul edilmiştir. Bu süreçte AGİK ele aldığı konular itibariyle güvenlik konularıyla ilgilenen bir konferans olmaktan çok ortak bir güvenlik örgütü görüntüsüne kavuşmuştur. Paris Şartı; BM Şartı ve ilgili diğer uluslararası hukuk normlarına uygun olarak devletlerin toprak bütünlüğü kapsamında insanların eşit haklara ve halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olduklarını tekrar teyit etmiştir.

5 – 29 Haziran 1990 tarihleri arasında Avrupa'da güvenlik ve işbirliği için başka bir konferans da yapıldı. Konferansın odak noktası AGİT'in insani boyutuydu. Katılımcı devletler, Kopenhag Kriterlerine

---

¹⁰⁷ Weller, M. (1998), The EU with in the European Security Architecture, s. 578.

uygun olarak, çoğulcu demokrasi ve hukuk kurallarını; tüm insan hakları ve temel özgürlüklere saygı, insan ilişkileri ve diğer insani sorunların çözümünün sağlanmasında zorunluluk olduğunu kabul ettiler. Bu nedenle, katılımcı devletler demokrasi ve siyasi çoğulculuk idealleri kadar, hukuk kurallarına dayalı ve özgür seçim sistemine dayanan demokratik toplum inşa etmeye ilişkin ortak kararlarında açıklanan vaatleri, içtenlikle benimsediklerini açıkladılar.

AT'nin “Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'ndeki Yeni Devletlerin Tanınması İlkeleri”, 11 Ocak 1992 tarihli “Badinter Komisyonunun 3. nolu Kararı” ve Hırvatistan ile Bosna –Hersek'in 1992 yılında BM'ye kabul edilmesi, eski cumhuriyetlerin iç sınırlarının ülke sınırlarına dönüşmesinin uluslararası toplum tarafından desteklendiğini gösterdi. 1991 yılının Eylül ayında Sırbistan'ın Hırvatistan'a müdahalesi Yugoslavya'ya zorunlu askeri ambargo konulmasına yol açmıştı. 1991 Kasım ayında AT ve BM Yugoslavya'ya ekonomik yaptırım uygulamaya başladılar¹⁰⁸. Daha sonra gelişen olaylar, BM Barış Gücünün yerleştirilmesiyle sonuçlandı.

1992 Helsinki Bildirgesi, 1994 Budapeşte Zirvesi Bildirisi ve 1996 Avrupa için Ortak ve Genişletilmiş Güvenlik Modeline İlişkin Lizbon Zirvesi Bildirisi daha geniş yetkilerle donatılmış AGİK'in Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'na dönüşümünü simgeleyen kurumsal yapılar oluşturdular¹⁰⁹. Bu yeni düzenlemeler, 'Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu', 'Çatışmaları Önleme Merkezi' ve 'Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği'nin oluşturulmasını kapsamaktaydı. AGİT'in görev alanı içinde BM Sözleşmesinin 7. Bölümü uyarınca, kuvvet kullanma yetkisi bulunmamasına rağmen, gerek kendi üye devletleri içinde gerekse de diğer devletlerin kendi aralarındaki çatışmalardan kaynaklanan uluslararası güvenlik tehditlerini çözmek üzere görev alanını genişleterek bölgesel bir örgüt hüviyetini kazanmıştı. AGİT'in görevleri barışı koruma, gözlemcilik ve seçimleri izlemeyi kapsamaktaydı.

---

¹⁰⁸ Pussochet, Jean-Pierre (1997), The Court of Justice and International Action by the European Community. The Example of the Embargo Against to Former Yugoslavia, *Fordam International Law Journal*, 20(2), s. 1557-1576.

¹⁰⁹ McGoldrick, Dominic (1993), The Development of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) after the Helsinki 1992 Conference, *International and Comparative Law Quarterly*, 42(2), s. 411.

Yukarıda söz edilen tüm konferanslar, sözleşmeler, şartlar; Avrupa devletleri tarafından, devletler arasında daha kapsamlı bir işbirliğinin sağlanması ve çatışmalar ile uyuşmazlıkların barışçıl bir yöntem ve arabuluculukla çözülmesine ilişkin gösterilen çabaların göstergeleridir. Helsinki Son Senedi ve AGİT'ten, Yeni Devletlerin Tanınması İlkeleri'ne kadar, Avrupa devletlerinin işbirliği konusunda daha kararlı olduklarını ve Avrupa'da siyaset ve yönetimlere yol gösterecek evrensel norm ve standartların oluşturulmasında daha yakın bir işbirliği içinde olduklarını göstermektedir.

Yugoslavya krizi konusunda uluslararası kuruluşlar derhal karşılık vermek için uygun siyasi argümanlara sahip değildi. Bir kısım bilim adamları ve yazarlar karmaşık bir dünyada yaşadığımızı, bu nedenle sorunlara salt 'siyah & beyaz' olarak bakma durumunda olmadığımızı ve bir mevcudiyetin hâlihazırda bir devlet olarak var olması veya tanınma sürecinde olmasına bakmadan, koşullara bağlı olarak farklı tanıma türlerinin geliştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

Yugoslavya Konferansını düzenlemesi ve barış çabalarıyla uluslararası topluma öncülük eden AT, krizi görüşmelerle ve diplomatik diyalog ile çözme girişiminde bulundu. Konferans kapsamında uluslararası hukuk perspektifinden, sorunların çözümüne yardımcı olması ve soruna ilişkin politikalar üreten kişilere tavsiyelerde bulunması amacıyla deneyimli hukukçulardan oluşan Badinter komisyonu kuruldu. Badinter Komisyonu yapmış olduğu toplantıda Slovenya, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in tanınması için devletleri tanıma usulüne ilişkin yeni tanıma ilkelerini kabul etti. Eğer Avrupa devletleri Komisyonun tavsiyelerine uymuş ve süreç problem çıkarılmadan devam etmiş olsaydı, devletlerin tanınmasında yeni standartların getirildiği sonucunu çıkarmamız mümkün olabilecekti. Bu, açıkça uluslararası toplumun, uluslararası hukukun üstün olduğu, siyasi ve ekonomik işbirliği standartlarının yerleşmiş olduğu yeni bir çağı başlattığını gösterecekti.

VI. SONUÇ

Bu çalışmada açıklamaya çalıştığımız olaylar, ekonomik ve siyasi gücün hala yeni normları oluşturma çabasından daha baskın olmaya devam ettiğini kanıtlamaktadır. Yeni norm ve standartların belirlenmesi çabası mevcuttur, ama 21. yüzyılda geçerli olan siyasi, ekonomik vb. güç politikalarıdır. Gerçekte Almanya Hükümeti, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması için güçlü ve etkin bir politika izleyerek diğer devletler üzerinde baskı kurdu. Buna ek olarak, Alman Hükümeti Badinter

Komisyon'un tavsiyelerinden önce hatta daha da ileri giderek Hırvatistan hükümetine Hırvatistan'ın tanınmasına rıza gösterileceğine ilişkin taahhütte bulundu. Bu gelişme beklenmeyen durumdu. Bu tür eylemler Komisyonun çalışmalarına gereken değerin verilmediği anlamına geldiği gibi, Komisyonun vermiş olduğu kararları da etkisiz bırakmıştır. Bu tavsiyeler sadece AT'nin değil aynı zamanda istekli diğer devletlerin gözünde de güvenilirliğini yitirmiştir. Gelişmeler göstermiştir ki, Almanya, Komisyonun ve Yugoslavya Konferansı'nın çalışmalarına değer vermemiştir. Bu gelişmeler tanınmak isteyen yeni devletleri bağımsızlık kazanmak ve Yugoslavya'dan ayrılmak konusunda teşvik etmiştir. Bu ülkeler, Avrupa'nın en güçlü devletinin desteğini sağlamalarının, bağımsızlıklarını kazanmaları yönünde büyük bir gelişme olacağını bilincindeydiler.

Bu durum aynı zamanda neden ateşkes çabalarının sürekli bir ateşkesi sağlayamadığı ve barış görüşmelerinden önemli ilerlemeler sağlanamadığını da göstermektedir. Bu süreçte Slovenya, Hırvatistan ve Bosna – Hersek'in tanınması gerçekleşti. Yugoslavya'nın bu üç etnik grubu öğrenilecek bir sürü dersle dolu not defterlerini yarattılar. Bu derslerden birincisi; uluslararası toplum, organize değildi ve Yugoslavya'ya saygılı açık bir politikaya sahip değildi. Yaptırımı güçlü ilkeler ve kurallar kabul edilmiş olsaydı bile, Almanya gibi güçlü devletler yetkilerini kullanarak basit eylemlerle bile bunları geçersiz hale getirebileceklerdi. Yugoslavya'ya yönelik uluslararası politika, ülkede meydana gelen gelişmelere bağlı olarak günlük etkileniyordu, başka bir deyişle Yugoslavya'ya ilişkin karar verme süreçleri günlük olayların etkisinde kalıyordu. Bu nedenle siyasi gündemin bu kadar etkisine açık olan bir ülkede, siyasi yöneticiler, manipüle edebildikleri insanları harekete geçirerek, amaçları doğrultusunda daha fazla ilerlemeler kaydedebildiklerini fark ettiler. Bir başka ders ise, konulan ilkeler ve prosedürler, güçlü devletlerin izledikleri politikalarla karşılaştırıldığında etkili değillerdi. Buna rağmen, Hırvatistan ülke topraklarındaki 100.000 Sırp ile çözülmemiş sorunlara sahip, Anayasasında azınlıkların haklarını güvence altına alan hükümler mevcut değilken bile, uluslararası toplum tarafından tanındı. Ek olarak Müslüman, Hırvat ve Sırlar arasında bölünen ve bağımsızlık referandumunu Sırlar tarafından boykot edilen Bosna – Hersek'de kısa bir süre sonra tanındı. Bu karar kendi topraklarında iç çatışma yaşayan bir ülkenin tanınmasının erken olduğunu savunan Badinter Komisyonu'nun tavsiyeleri dikkate alınmaksızın verildi. Öğrenilen bir başka ders ise iyi bilinen bir gerçeğin teyididir. Bu gerçek, AT'nin hiçbir askeri yaptırım gücünün olmadığıdır. Bu nedenle,

AT'nin gerek Sırlara gerekse de amaçlarına ulaşmak isteyen cumhuriyetlere karşı caydırıcı eylem veya tehditlerde bulunma imkânı yoktu. Tüm bu derslerin ötesinde, herhangi bir sivil savaşta, savaşın devam etmesinden yararlanan güçler ve bireyler bulunduğu sürece, savaş sona erdirmek oldukça güç bir iştir.

Bu olaylara bakarak bazı sonuçlar çıkarmamız mümkündür. Zira bu, Avrupa devletleri arasında yeni devletlerin tanınması hususunda yeni normlar, standartlar ve ilkelerin yaratılması için çaba gösterildiği konusunda güçlü bir irade olduğunu; ancak bu iradenin kararlarını siyasi çıkar, tarihsel bağ ve ekonomik etki alanlarına dayandıran güçlü devletlerce engellendiğini göstermektedir. Bu uygulama kabul edildiği takdirde, tanıma konusunda uluslararası standartların oluşturulması oldukça güç olacağı gibi, işbirliği yönündeki çabalar şüpheyle karşılanacak, şüpheli girişimler başarısızlığa uğrayacaktır.

KAYNAKÇA

- BENETT, Christopher: Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences, New York University Press, New York, 1995.
- CAPLAN, Richard: Conditional Recognition as Instrument of Ethnic Conflict Regulation: the European Community and Yugoslavia, Nation and Nationalism, 8 (2), 2002, s. 159.
- CRAWFORD, Beverly: Explaining Defection from International Cooperation: Germany's Unilateral Recognition of Croatia, World Politics, 48 (4), 1996, s. 482-521.
- DEMIRTAŞ-COŞKUN, Birgül; Turks, Germany and The War in Yugoslavia, Logos, Berlin, 2005.
- GOW, James: Triumph of the Lack of Will: International Diplomacy and The Yugoslavia War, Hurst & Co., New York, 1997.
- GRANT, Thomas D.: The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution, Westpost Press, London, 1999.
- HILE, Saski: Mutual Recognition of Croatia and Serbia, European Journal of International Law, 6(4), 1995, s. 600.
- HILL, Christopher: European Foreign Policy: Key Documents, Routledge, London, 2000.
- KINGSBURY, Benedict: Claims by Non- State Grups in International Law, Cornell International Law Journal, 25 (3), 1992, s. 505.
- MCGOLDRICK, Dominic: The Development of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE) after the Helsinki 1992 Conference, International and Comparative Law Quarterly, 42 (2), 1993, s. 411.
- MESIC, Stipe: Demise of Yugoslavia: A Political Memoir, Central European University Press, Budapest, 2004.
- MULAJ, Klejda: A recurrent tragedy: Ethnic cleansing as a tool of state building in the Yugoslav multinational setting, Nationalities Papers, 34 (1), 2006, s. 37.
- PELLET Alain: The Opinions of the Badinter Arbitration Committee: A Second Breath for the Self-Determination of Peoples, European Journal of International Law, 3 (1), 1992, s. 178.

- POWERS, Gerard F.: Religion, Conflict and Prospects for Reconciliation in Bosnia, Croatia and Yugoslavia, *Journal of International Affairs*, 50 (1), 1996, s. 172.
- PUSSOCHET, Jean-Pierre: The Court of Justice and International Action by the European Community. The Example of the Embargo Against to Former Yugoslavia, *Fordam International Law Journal*, 20 (2), 1997, s. 1557-1576.
- RADAN, Peter: *The Break-up of Yugoslavia and International Law*, Routledge, London and Newyork, 2001.
- RAIC, David: *Statehood and the Law of Self-Determination*, Kluwer Law International, The Hague, 2002.
- RAMCHARAN, B. G.: *The International Conference on The Former Yugoslavia, Official Papers, vol. 2*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 1997.
- RAMCHARAN, B. G.: *The International Conference on The Former Yugoslavia, Official Papers, Vol. 1*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 1997.
- RAMET, Sabine P.: *Yugoslavia and Two Germans, Germans and Their Neighbors*, Ed. Drik Verheyen and Christain Soe, Westview, Boulder (Colorado), 1993.
- RICH, Roland: Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union, *European Journal of International Law*, 4 (1), 1993, s. 41.
- SILOVIC, Darco: *The International Response to The Crisis in Yugoslavia, The Lessons of Yugoslavia*, Ed. Meta Spencer, Haworth Press, New York, 2000.
- SIOUSSOURAS, Petros: The Process of Recognition of The Newly Independent States of Former Yugoslavia by The European Community: The Case of The Former Socialist Republic of Macedonia, *Journal of Political and Military Sociology*, 32 (1), 2004, s. 4.
- STANIC, Ana: Financial Aspects of State Succession: The Case of Yugoslavia, *European Journal of International Law*, 12 (4), 2001, s. 752.
- STOJANOVIC, Sevozar: *The Destruction of Yugoslavia*, *Fordham International Law*, 19 (2), 1995, s. 360.

Ezeli AZARKAN

- STOKES, Gale: Serbs in Croatia and Bosnia at the Outbreak of the Yugoslav Wars, *Problems of Post-Communism*, 52 (6), 2005, s. 13.
- TERRETT, Steve: *The Dissolution of Yugoslavia and The Badinter Arbitration Commission*, Ashgate Publishing, Aldershot and Burlington, 2000.
- THOMAS, Raju G. C.: Self-determination and International Recognition Policy, *World Affairs*, 160 (1), 1997, s. 20.
- TRIFUNOVSKA, S. M.: *Yugoslavia through Documents - From its Creation to its Dissolution*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 1994.
- TÜRK, Danilo: Recognition of States: A Comment, *European Journal of International Law*, 43 (3), 1993, s. 69.
- WELLER, M.: *The EU with in the European Security Architecture*, Ed. M. Koskenniemi, *International law aspects of the European Union*, Martinus Nijhoff Publications, The Hague; Boston; London, 1998.
- WELLER, Marc: The International Response to The Dissolution of The Socialist Federal Republic of Yugoslavia, *American journal of International Law*, 86 (3), 1992, s. 587.
- WOODWARD, Susan: *Balkan Tragedy, Chaos and Dissolution after The Cold War*, Brookings Institution, Washington, 1995.

BELGELER

Declaration on the 'Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union (1993), European Journal of International Law, 4 (1), s. 72.

AGİK Sonuç bildirisi için bkz: <http://www.osce.org/search/?displayMode=3&lsi=1&q=charter+of+paris&GO=GO> (03.10.2016).

EPC Statement (1991), 3 September, EC Bulletin 63:9-91.

EC Bulletin (1991), 10:107.

EPC Press Release (1991)129/91, 16 December 1991.

EPC Statement (1992), 10 March 1992, EC Bulletin 2 (1992), s. 101.

EC Council Regulation (1992), 545/92, EC Bulletin 1/2:85.

EC Bulletin (1991), 7/8:107.

EC Bulletin (1991) 7/8, s. 115-116.